

Stavovi budućih odgajatelja o održivom razvoju

Salopek, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:293578>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Matea Salopek
Stavovi budućih odgajatelja o održivom razvoju
ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Stavovi budućih odgajatelja o održivom razvoju

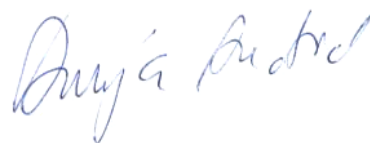
ZAVRŠNI RAD

Predmet: Pedagogija održivog razvoja PISANI DIO RADA Izvrstan (5)

Mentor: izv. prof. dr. sc. Dunja Anđić

Student: Matea Salopek

Matični broj: 0299012735

U Rijeci, rujan, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

„Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam diplomski rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu diplomskog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.“

Potpis studenta

Zahvala

Na početku posebno bih se zahvalila mojoj mentorici izv. prof. dr. sc. Dunji Anđić na pomoći pri pisanju ovog završnog rada. Hvala Vam puno na nesebičnom dijeljenju svojega znanja i iskustva, na savjetima, strpljenju, pomoći, uvažavanju i razumijevanju.

Kolegicama, prijateljima, prijateljicama i svima meni dragim osobama neizmjereno hvala na svakom lijepom trenutku koji je obogatio moje dosadašnje studiranje. Posebice hvala mojoj najboljoj prijateljici Tari i najboljem prijatelju Ediju, bez vas sve bi bilo teže.

I za kraj, najveću zahvalu želim uputiti svojoj obitelji. Roditeljima koji su me podupirali, motivirali i koji su dali sebe u svaki moj korak na putu do ovoga dana. Hvala i mojoj sestri Maji, osobi koja je uvijek tu uz mene, bez obzira da li se radilo o teškim ili sretnim trenucima.

Veliko hvala svima!

SAŽETAK

Održivi razvoj često se definira kao razvoj koji osigurava potrebe sadašnjih generacija bez ugrožavanja potreba budućih generacija da ostvare svoje potrebe. Važna je odrednica koncepta zalaganje za neophodnu promjenu ponašanja čovjeka unutar mnogih segmenata društva, ali prije svega i razumijevanje samog značaja održivoga razvoja.

Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati stavove budućih odgajatelja, odnosno studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Rijeci o održivom razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj. U svrhu provedbe istraživanja izrađen je anketni upitnik koji je sadržavao prilagođene skale autora Park, Kim i Yu (2016). U istraživanju je sudjelovalo ukupno 54 studenata (N = 54) prve, druge i treće godine studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Rijeci. Dobiveni rezultati istraživanja ukazuju na to da studenti studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja posjeduju znanje i razumijevanje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj. Analizom rezultata istraživanja utvrđeno je da samo jedan dio studenata provodi određene osobne namjere i promjene s ciljem održivoga načina življenja. Odgajatelji imaju značajnu ulogu u razvoju osjetljivosti djece za održivi razvoj.

Ovaj rad i rezultati istraživanja mogu poslužiti kao smjernice za bolje razumijevanje koncepta održivoga razvoja i unapređenja inicijalnoga obrazovanja odgajatelja u području odgoja i obrazovanja za održivi razvoj.

Ključne riječi: koncept održivoga razvoja, odgoj i obrazovanje za održivi razvoj, budući odgajatelji, studenti

SUMMARY

Sustainable development is often defined as development that provides for the needs of present generations without compromising future generations. An important determinant of the concept is that it advocates the necessary change in human behavior within many segments, but above all the understanding of the importance of sustainable development.

The aim of this research was to examine the attitudes of future educators, i.e., students studying in university study of Early and Preschool Education in Rijeka on sustainable development and upbringing and education for sustainable development. To prove research, a survey questionnaire was constructed that contained adapted scales by Park, Kim, and Yu (2016). A total of 54 students (N = 54) in the first, second and third year of university study of Early and Preschool Education in Rijeka participated in the research. The obtained research results indicate that students studying in university study of Early and Preschool Education have the knowledge and understanding of education for sustainable development. The analysis of the research results showed that only a part of the students implement certain personal intentions and changes with the aim of a sustainable way of life. Educators have a significant role to play in developing children's sensitivity to sustainable development.

This work and research results can serve as guidelines for a better understanding of the concept of sustainable development and the improvement of initial education of educators in the field of education for sustainable development.

Key words: concept of sustainable development, upbringing and education for sustainable development, future educators, students

SADRŽAJ

1. UVOD	1
I. TEORIJSKI DIO RADA.....	2
2. KONCEPT ODRŽIVOGA RAZVOJA	3
3. ODGOJ I OBRAZOVANJE ZA ODRŽIVI RAZVOJ	5
3.1. Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.....	9
4. ASPEKTI PRAKSE RADA I ULOGA ODGAJATELJA U ODGOJNO-OBRAZOVNOME RADU ZA ODRŽIVI RAZVOJ.....	12
4.1. Obrazovanje, profesionalni razvoj i kompetencije odgajatelja u odgoju i obrazovanju za održivi razvoj.....	14
4.2. Aktivnosti održivoga razvoja u ustanovama za rani i predškolski odgoj	18
4.3. Pristupi odgoju i obrazovanju za održivi razvoj u vrtićima.....	20
II. EMPIRIJSKI DIO RADA.....	24
5. METODOLOGIJA.....	25
5.1. Svrha istraživanja.....	25
5.2. Cilj istraživanja	25
5.3. Zadaci i hipoteze	25
5.4. Uzorak ispitanika	26
5.5. Mjerni instrument	30
5.6. Postupak prikupljanja i obrade podataka	33
6. REZULTATI I RASPRAVA	34
6.1. Rezultati istraživanja o izvorima informacija/znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj.....	34
6.2. Rezultati istraživanja o stupnju znanja i razumijevanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj.....	37
6.3. Rezultati istraživanja o načinu sagledavanja ključnoga koncepta u definiciji održivoga razvoja.....	42
6.4. Rezultati istraživanja o osobnim namjerama i promjenama za život na održiviji način	47
6.5. Rezultati istraživanja o mogućim preprekama ili nedostacima prakse odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u predškolskim ustanovama/vrtićima	50
7. ZAKLJUČAK	54
8. LITERATURA.....	57

9. PRILOZI.....	62
9.1. Prilog 1. Anketni upitnik	62

1. UVOD

Prirodni neobnovljivi resursi zbog ljudskog djelovanja svakoga dana sve više nestaju, stoga dosadašnje promjene unutar koncepta održivoga razvoja i dalje nisu dovoljne da bi došlo do nekih značajnih promjena u društvu. Iz toga je razloga potrebno težiti boljim životnim navikama, ne bi li budućnost bila održivija, ali prije svega potrebno je razumjeti sam pojam održivoga razvoja. Kako ističe bivši glavni tajnik Ujedinjenih naroda:

„Naš je najveći izazov u ovom novom stoljeću usvajanje ideje koja se čini apstraktnom – održivi razvoj.“ (Kofi Annan)

Kako bi se postigle pozitivne društvene promjene i održivija budućnost, odgoj i obrazovanje za održivi razvoj potrebno je provoditi od najranije, predškolske dobi. U teorijskom dijelu ovog rada opisan je koncept održivoga razvoja, njegov značaj te što sve obuhvaća. Nadalje, opisane su značajke odgoja i obrazovanja za održivi razvoj. Također, poseban je naglasak stavljen na koncept odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Veliki značaj u odgoju i obrazovanju za održivi razvoj imaju sami odgajatelji te su u radu opisani njihovi aspekti rada prakse, kao i uloga u promicanju odgoja i obrazovanja za održivi razvoj. Budući odgajatelji imaju značajnu ulogu u promicanju odgoja i obrazovanja za održivi razvoj, što je jedan od razloga provođenja ovoga istraživanja

U empirijskom dijelu rada prikazana je metodologija korištena u radu te rezultati istraživanja u kojemu je sudjelovalo ukupno 54 studenata ($N = 54$) prve, druge i treće godine studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja Učiteljskog fakulteta u Rijeci. Cilj istraživanja bio je ispitati stavove budućih odgajatelja, odnosno studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Rijeci o održivom razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj, pri čemu su korištene prilagođene skale autora Park, Kim i Yu (2016). Rezultati istraživanja mogu poslužiti kao smjernice za bolje razumijevanje koncepta održivoga razvoja i unapređenja inicijalnoga obrazovanja odgajatelja u području odgoja i obrazovanja za održivi razvoj.

I. TEORIJSKI DIO RADA

2. KONCEPT ODRŽIVOGA RAZVOJA

Koncept održivoga razvoja nastaje 80-ih godina 20. stoljeća, istovremeno s konceptom neoliberalnoga kapitalizma (Drljača, 2013). Ovaj se koncept prvi put spominje u izvješću *Naša zajednička budućnost* 1987. godine. Izvješće je objavila Svjetska komisija za okoliš i razvoj Ujedinjenih naroda (Anđić, 2013). Drljača (2013) ističe da se koncept ponajviše odnosi na to da se potrebe sadašnjega i budućega društva usklade. Jedna je od važnih odrednica koncepta zalaganje za neophodnu promjenu ponašanja čovjeka unutar mnogih segmenata, ali prije svega i razumijevanje važnosti održivoga razvoja. Uz koncept održivoga razvoja, često se veže i pojam održivosti, no važno je naglasiti da pojam održivosti nije isto što i održiv razvoj. Upotrebljavajući pojam održivosti, zapravo govorimo o sveukupnom čovjekovu djelovanju na ovoj planeti, pri čemu pojam možemo definirati kao „sposobnost održavanja ravnoteže procesa ili stanja u nekom sustavu“ (Anđić, 2013: 2). Održivost također obuhvaća ekološku, ekonomsku, društvenu i političku održivost. Zbog trenutne situacije u svijetu potrebna je promjena unutar sva četiri područja održivosti. Primjerice, ekonomsko bi područje prilikom proračunavanja cijena trebalo uzeti u obzir faktor prirode kao oblik faktora daljnje proizvodnje, a to će postići uvođenjem novoga načina ostvarivanja dobiti (Tatković i sur., 2015). Osim ove promjene, potrebne su i mnoge druge, ali postavlja se pitanje koliko će društvo biti spremno prihvatiti svaku promjenu i pozitivno na nju reagirati. Ipak je društvo ključno u tome hoće li promijeniti životni stil, navike i ponašanja. To ukazuje na činjenicu da bi se najveća promjena trebala očekivati u političkom području jer formiranje ciljeva koji su potrebni za promjenu održivosti nisu u skladu s trenutnim političkim sustavom. Isti je sustav povrgnut kratkoročnome uspjehu na izborima te se pridaje pažnja trajnome povećanju bogatstva, no ne u svrhu održivoga razvoja, već održavanja moći (Tatković i sur., 2015). Ponovno se najveći naglasak stavlja na društvo, odnosno građane koji moraju više sudjelovati, što je preduvjet uspješnosti ideje o poboljšanju održivoga razvoja. Kao što navodi Tatković i njeni suradnici (2015), potrebno je vladanje demokratskih dijaloga zbog prepoznavanja povezanosti i društvene ravnoteže pa i prirodnih resursa u svrhu održivoga razvoja.

Lay (1993) ističe da povijest, nažalost, nije bila „učiteljica života“ te smo vrlo kasno reagirali na ljudske pogreške koje su nas dovele do preispitivanja održivoga

razvoja. Također se može reći da i danas suvremeno društvo i države ne uspijevaju osmisliti pojedine racionalne strategije održivoga razvoja koje bi pridonijele boljem djelovanju društva k održivom razvoju (Lay, 1993). Otvara se i pitanje koje društvene promjene zahtijeva održivi razvoj te kako ih uopće realizirati?

Kao što je prije navedeno, treba težiti tome da potrebe sadašnjega društva ne utječu negativno na potrebe budućega društva. U posljednjih je nekoliko desetljeća kvaliteta okoliša i same biosfere u svijetu znatno opala, ali ljudski um i dalje polaže nadu u novonastale mogućnosti popravljanja cjelokupnoga održivog razvoja. Ipak, bez primjene, ljudsko znanje o tim promjenama ništa ne znači, stoga se bez sumnje može reći da se u svijetu i dalje povećava neodrživost (Lay, 1996). Ljudi ne teže boljoj budućnosti i ne primjenjuju odgovore na postavljeno pitanje koje društvene promjene zahtijeva održivi razvoj. Nadalje, važno je istaknuti i da ne postoji jedinstven, odnosno jedan održivi razvoj ili jedna održiva budućnost kojoj bi trebalo težiti (Lay, 1996). Održivi razvoj dinamički je proces koji se neprestano mijenja, bilo da je to pozitivno ili negativno događanje unutar koncepta održivosti okoliša, porasta stanovništva i slično. Pomak unutar održivoga razvoja bit će vidljiv tek nakon duboke evolucije i promjene ljudskoga ponašanja, pri čemu suvremeno društvo mora pripaziti na produkciju i iskorištavanje prirodnih resursa, kao i na kvalitetu života (Lay, 1996). Promjene, kao što je već i istaknuto, stoga moraju biti na ekonomskoj, ekološkoj, društvenoj i političkoj razini. Značaj koncepta održivoga razvoja također je ispitan i istraživanjem koje se prezentira u ovom radu, posebice u odnosu na razumijevanje ekonomske i društvene dimenzije održivosti. Ovim su se istraživanjem ispitivali ključni koncepti održivoga razvoja, kao i što studenti, odnosno budući odgajatelji, podrazumijevaju pod pojmom održivoga razvoja. Vrlo je važno uvidjeti koliko znanja budući odgajatelji posjeduju o održivome razvoju jer je upravo odgoj i obrazovanje ključni alat u promicanju održivoga razvoja. Neovisno o rezultatima istraživanja, studenti – budući odgajatelji trebaju biti osviješteni o važnosti njihove profesije, kao i o tome da se od najranije, predškolske dobi treba promicati razvoj osjetljivosti djece za održivi razvoj.

3. ODGOJ I OBRAZOVANJE ZA ODRŽIVI RAZVOJ

Prema UNESCO-u, održivi razvoj nije moguć bez odgoja i obrazovanja za održivi razvoj. Razdoblje od 2005. do 2014. godine UNESCO je proglasio UN-ovom dekadom odgoja i obrazovanja za održivi razvoj (Engdahl, Rabušićová, 2012). Svaki bi pojedinac odgojem i obrazovanjem trebao imati mogućnost naučiti vrijednosti, ponašanja i stil života koji je neophodan za održivu budućnost, ali i za pozitivne društvene promjene (Mrnjauš, 2008). Na samome početku, 2005. godine, doneseni su ključni obrazovni principi na Svjetskom summitu UN-a. Navedeni obrazovni principi uključuju kritičko mišljenje i rješavanje problema, multidisciplinarnost, sudjelovanje u donošenju odluka, primjenjivost, vrijednosnu orijentiranost i tako dalje (Engdahl, Rabušićová, 2012). Svaki obrazovni princip ključna je komponenta odgoja i obrazovanja za održivi razvoj, a ponajviše se od navedenih ističe sudjelovanje i uključenost gdje se želi potaknuti aktivnost građana. Potrebno je obratiti pozornost na navedene obrazovne principe jer su neophodne promjene na svim razinama odgoja i obrazovanja za održivi razvoj (Engdahl, Rabušićová, 2012 prema Gotenburške smjernice, 2008). Potrebno je zapitati se na koji se način može bolje razumjeti svijet koji nas okružuje, kako riješiti probleme ovoga svijeta i kakav svijet ljudi žele u budućnosti unutar granica svih životno održivih sistema našega planeta (Anđić, 2007 prema Ujedinjeni narodi, 2002)? Navedena je pitanja istaknuo glavni direktor organizacije UNESCO-a ne bi li predstavio probleme s kojima se odgoj i obrazovanje za održivi razvoj svakodnevno susreće. Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj danas predstavlja „temeljno i ključno područje bavljenja i istraživanja u svim elementima suvremenoga globalnog društva“ (Anđić, 2007: 14). Novim odgovorima, dobivenim tijekom istraživanja, znanstvenici žele doći do boljih metoda kojima globalno društvo mora djelovati da bi došlo do promjena i održivije budućnosti. Odgojem i obrazovanjem za održivi razvoj želi se postići obrazovanje visoke kvalitete koje posjeduje karakteristike poput (Mrnjauš, 2008; 31): „

- kritičkoga mišljenja i rješavanja problema, čime se želi postići pouzdanje u rješavanju dilema i izazova održivoga razvoja
- interdisciplinarnoga i holističkoga učenja za održivi razvoj koji je ugrađen u cjelokupan kurikulum

- vođenja vrijednostima, što podrazumijeva dijeljenje principa i vrijednosti koji podupiru održivi razvoj
- sudjelovanja predškolske i osnovnoškolske djece u donošenju odluka, na koji način žele učiti o održivom razvoju“.

Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj sadrži još mnogobrojne karakteristike kojima se želi osigurati obrazovanje visoke kvalitete, pogotovo kada je u pitanju predškolski, ali i osnovnoškolski odgoj i obrazovanje. Odgojem i obrazovanjem za održivi razvoj ujedno se želi naučiti i o poštivanju, vrednovanju i očuvanju postignuća iz prošlosti. Jednako tako, želi se naučiti građane svih životnih dobi i o očuvanju i poštovanju prirode i ljudi na Zemlji. Osim toga, odgoj i obrazovanje za održivi razvoj učenje je za bolji život na Zemlji gdje ljudi imaju dovoljno prirodnih resursa za zdrav život (Mrnjauš, 2008). Sumirajući sve navedeno, odgojem i obrazovanjem za održivi razvoj želi se postići održivija budućnost u kojoj će građani brinuti za svoju okolinu, ali ujedno djelovati globalno (Mrnjauš, 2008). Važno je osvrnuti se i na četiri osnovna prioriteta odgoja i obrazovanja za održivi razvoj, a to su: poboljšanje i bolje promicanje osnovnoga obrazovanja, preusmjerenje već postojećih obrazovnih programa na svim razinama s ciljem ostvarenja održivoga razvoja, razvoj javne svijesti o održivosti te pružanje dodatnog usavršavanja-edukacije (Mrnjauš, 2008 prema McKeown, 2002). Jasno je da se odgoj i obrazovanje za održivi razvoj također treba promicati i u predškolskoj dobi, bilo da je to unutar ili izvan vrtića.

Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj nije jednokratno učenje i nema „krajnji cilj“ (Vrbičić, 2012 prema Uzelac, 2008). Promjene unutar održivoga razvoja česte su i zato su potrebne i promjene u odgoju i obrazovanju, pri čemu odrasli i djeca neprestano moraju učiti o održivom razvoju. Znanje o održivome razvoju također će pripomoći pojedincu da stalno bude upoznat sa znanstvenim i drugim postignućima unutar ovoga područja, što mu u budućnosti samo može biti od koristi (Vrbičić, 2012 prema Uzelac, 2008). Društvo će prije razumjeti životna dobra i važnost održivoga razvoja ako se upozna s navedenim polazištima, odnosno odrednicama odgoja i obrazovanja za održivi razvoj. Ista shvaćanja mogu utjecati na pozitivne promjene na globalnoj razini – ponašanja i životni stilovi društva bit će prilagođeni boljoj održivoj budućnosti (Vrbičić, 2012). Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj suočava nas s realnošću: kako svijet izgleda i što je potrebno promijeniti.

Održivi razvoj stoga bi trebao biti dio formalnoga, neformalnoga i informalnoga učenja, pri čemu bi odgajatelji i edukatori općenito trebali biti dovoljno kompetentni da ovu temu predstave djeci i odraslima (Vrbičić, 2012). Da bi djeca svih uzrasta mogla kritičko promišljati o temi održivoga razvoja, potrebna su im znanja iz mnogih područja, počevši od prirodnih, društvenih i humanističkih znanosti. Bilo bi poželjno integrirati sva navedena područja, ne bi li se dobila određena perspektiva okoliša i njegovoga razvoja (Tatković i sur., 2015). Društvo bi trebalo prihvatiti da odgojem i obrazovanjem mogu postići svoj puni potencijal, što je zapravo i ključno da bi odgoj i obrazovanje za održivi razvoj funkcionirao. Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj u cijelosti omogućuje pojedincu stjecanje novih znanja i vještina, kao i vrijednosti i stavova kojima će se oblikovati bolja, održivija budućnost.

Pojam kurikulumu obuhvaća ciljeve, planiranje i programiranje određenoga nastavnog rada što nadalje prethodi izvedbi nastave, realizaciji istoga unutar odgojno-obrazovnog procesa i vrednovanja (Tatković i sur., 2015). Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj unaprijed je planiran i otvoren proces učenja koncepta održivosti koji se mora integrirati u „obrazovni kurikulum na svim razinama formalnoga obrazovanja“ (Tatković i sur., 2015; 72). Osim što se pojam održivosti mora integrirati u obrazovni kurikulum, odgoj i obrazovanje za održivi razvoj također se mora implementirati u svakodnevni život čovjeka od najranije dobi. Prema tome, može se reći da je jedan od ciljeva kurikulumu odgoja i obrazovanja za održivi razvoj upravo implementacija znanja i stavova ljudi koji će težiti održivosti. Navedeno će rezultirati boljim oblicima ponašanja i djelovanja čovjeka s ciljem veće održivosti, kao i veća uravnoteženost sustava produkcije društva (Tatković i sur., 2015). Govoreći o kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, svaki ga odgajatelj može nadopuniti, odnosno prilagoditi suvremenim spoznajama ili ciljevima koje želi ispuniti u okviru promicanja održivoga razvoja. Kurikulum možemo smatrati uspješno realiziranim tek kada se ostvari ravnoteža između zahtjeva unapređivanja kakvoće života, zahtjeva za boljim očuvanjem prirode i njenih dobara kao i cjelokupnoga ekosustava (Tatković i sur., 2015). Uspješnom realizacijom kurikulumu, sadašnje generacije osigurat će bolju budućnost onima koji tek slijede. Kurikulumom se također želi osigurati tolerancija, mir i socijalna dobrobit za sve građane (Tatković i sur., 2015). Vidljivo je da kurikulum mora biti sveobuhvatan i

najvažnije od svega, integriran u svakodnevni odgoj i obrazovanje za što veće promicanje održivosti. Mnogi autori (Tatković i sur., 2015 prema Čop, Rapo, 2010) govore o tome što bi se sve postiglo kada bi održivi razvoj postao dio svakodnevnoga formalnog obrazovanja, no ujedno i informalnoga i neformalnoga obrazovanja. Ponajviše ističu da bi se ljudima pružila znanja i vještine kojima bi se „povećale njihove mogućnosti za djelovanje u korist zdravoga i produktivnoga života“ (Tatković i sur., 2015; 73). Takvim načinom života ljudi bi poštivali svoju okolinu i težili održivosti.

Dosadašnja istraživanja odgoja i obrazovanja za održivi razvoj također upućuju da se odrednice održiva razvoja trebaju implementirati u kurikulum ne samo ranoga i predškolskoga odgoja, već i kurikulum razredne nastave ili samih fakulteta (Tatković i sur., 2015). Cilj je zapravo integrirati pojam održivosti s određenim nastavnim predmetima, odnosno kolegijima. Između ostaloga, integrativni kurikulum danas je jedno od polazišta cjeloživotnoga učenja kojem se svakako treba težiti (Tatković i sur., 2015). Kurikulum odgoja i obrazovanja za održivi razvoj također treba naglašavati povezanost promjena na globalnoj razini planeta Zemlje i utjecaja tih promjena na čovjeka i okoliš (Tatković i sur., 2015). Strugar (2008) u svom radu ističe glavne ciljeve kurikuluma, tj. pet vrijednosti, a to su: shvaćanje globalnosti, zemaljski identitet i zajednička sudbina, svijest o neizvjesnosti, razumijevanje drugih te shvaćanje ekološke posljedice. Svaka bi zemlja trebala definirati ciljeve i razmotriti navedene vrijednosti, a pritom ih operacionalizirati na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj (školskoj) razini (Strugar, 2008). Ponajviše treba obratiti pozornost na provedbu navedenih ciljeva kurikulumom na lokalnoj, odnosno školskoj razini jer se upravo u tom području polaže glavna ideja održivoga razvoja. Vrijednosti nisu urođene, već naučene, a to je glavni smisao odgoja i obrazovanja za održivi razvoj (Rakić i Vukušić, 2010).

Značaj odgoja i obrazovanja za održivi razvoj također je ispitan i istraživanjem koje se prezentira u ovom radu. Istraživanjem su se ispitala znanja i razumijevanje studenata, budućih odgajatelja o odgoju i obrazovanju održivoga razvoja. Kako bi tijekom svoga budućeg rada uspješno implementirali odgoj i obrazovanje za održivi razvoj, potrebno je da odgajatelji prepoznaju njegov značaj i da ga mogu istodobno razumjeti.

3.1. Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj potrebno je implementirati u sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Taj proces nije jednostavan i potrebne su brojne kompetencije i znanja o ovoj temi, posebice ako se pokušava predočiti i približiti predškolskoj djeci.

Jedno od glavnih prepreka teme održivoga razvoja činjenica je da rani i predškolski odgoj i obrazovanje za održivi razvoj nije dovoljno istražen te se ovom području od samoga početka ne pridaje mnogo pažnje (Tominac, 2018). Nažalost, kako navodi i Tominac (2018), dosada nije provedeno mnogo istraživanja o odgoju i obrazovanju za održivi razvoj pa je teško procijeniti koji su pristupi učenju najbolji, najučinkovitiji i slično. Unatoč tome, pojedina istraživanja ukazuju na to da djeca već od svoje četvrte godine života pokazuju interes i razumijevanje za temu održivoga razvoja. Djeca rane i predškolske dobi razumiju da se promjene u okolišu neprestano događaju i da utječu na održivi razvoj (Engdahl, Rabušićová, 2012 prema Palmer i Suggate, 2004). Već se na temelju djetetovih interesa i znanja o održivome razvoju može reći da odgoj i obrazovanje za održivi razvoj treba predočiti i predškolskoj djeci, bilo unutar ili izvan vrtića. No, činjenica je da dijete predškolske dobi može razumjeti i „baratati“ navikama i vještinama za održivi razvoj samo ako se one poklapaju s njegovim aspektom zdravoga življenja. Drugim riječima, dijete će slijediti samo one dimenzije održivosti koje su njemu privlačne (Tominac, 2018 prema Uzelac, 2013/2014). Ipak, treba imati na umu da ova tema djeci može biti apstraktna, pogotovo ako im se predstavi na pogrešan način. Zbog određenih neznanja i nedostatka kompetencija, odgajatelji mogu protumačiti temu održivoga razvoja na krivi način i stoga ju neuspješno predstaviti djeci. Primjerice, mnogi vjeruju da je boravak u okolišu dovoljan oblik odgoja i obrazovanja za održivost, što je u potpunosti netočno (Engdahl, Rabušićová, 2012). Jasno je da boravak u prirodi može pospješiti razumijevanje održivoga razvoja, no ono nema svrhu ako se unutar održivoga razvoja ništa ne objašnjava. Djeci je potrebno skrenuti pozornost i istaknuti što moraju uočiti u svojoj okolini, zašto je to važno za njih i održivi razvoj. Nadalje, pojavljuju se i brojne predrasude da djeca predškolske dobi ne mogu razumjeti koncept ozonskih rupa ili neke druge teme koja je povezana s održivošću (Engdahl, Rabušićová, 2012). Naprotiv,

djeca su veliki znanstvenici i upravo je najranija dob idealno vrijeme za učenje i razumijevanje mnogih pojmova pa tako i održivoga razvoja te svega što je s njime povezano. Veliku ulogu u tome ima sam odgajatelj koji treba biti kompetentan i kreativan da bi slične teme o održivome razvoju mogao predstaviti djeci na zanimljiv i poučan način. Potrebno je osvrnuti se i na pozitivne karakteristike okoliša koji nas okružuje ne bi li djeca razvila pozitivan stav o održivome razvoju. Sve navedeno odgajatelji mogu predstaviti raznim pedagoškim aktivnostima koje će učiti djecu o odgoju i obrazovanju za održivi razvoj. Da bi im se održivi razvoj predstavio na pravilan način, odgajatelji moraju biti kompetentni i voljni i sami učiti o temi održivoga razvoja te ju prilagoditi predškolskom programu.

Unazad nekoliko godina vidljive su pozitivne promjene – počinju se provoditi i organizirati različiti programi u ranom djetinjstvu s ciljem predstavljanja okoliša i održivosti djeci (Tominac, 2018 prema Anđić, 2018). Postavljene su i najvažnije odrednice odgoja i obrazovanja za okoliš i održivi razvoj u kontekstu ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja. Navedene odrednice čine sustav koji podrazumijeva djecu koja žive i uče o sustavu zajednice ljudi, obitelji te „međuzavisnosti gdje su svi ljudi povezani s prirodom“ (Tominac, 2018: 19). Ključnu ulogu u svemu navedenom ima okolina, odnosno dječje okruženje koje oblikuje njihove stavove, vrijednosti i ponašanje prema prirodnom i društvenom okolišu (Kostović-Vranješ, 2015). Zbog toga, upravo je rano djetinjstvo i predškolska dob djeteta prikladan period u koji je potrebno uvesti odgoj i obrazovanje za održivi razvoj. Kao što je već navedeno, odgoj i obrazovanje za održivi razvoj ima cilj osposobiti svakoga pojedinca za bolje i odgovornije djelovanje te život na održiviji način (Kostović-Vranješ, 2015). Unatoč tome, programski dokumenti ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja i dalje ne sadrže sve komponente održivoga razvoja, već je unutar istih uključen samo dio važnih polazišta razvijanja koncepta održivosti (Kostović-Vranješ, 2015). U tom je kontekstu važno spomenuti hrvatski *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj, opće obrazovno i srednjoškolsko obrazovanje* (2010: 134) koji ističe potrebu usvajanja znanja potrebnih za očuvanje prirode i odgovorno ponašanje prema „upotrebi prirodnih bogatstava uz održivi razvoj, čuvajući prirodu ravnotežu i biološku raznolikost“. Spomenuti dokument podupire važnost uvođenja odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

Istu tvrdnju podupire i izvješće *Doprinos ranog i predškolskog odgoja održivom društvu* koje je 2008. godine objavio UNESCO, a ističe važnost uvođenja odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u rano djetinjstvo (Kostović-Vranješ, 2015). Na kraju, važno je spomenuti i *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2014) koji također navodi da je neophodno promicanje razvoja osjetljivosti djece prema okolini i cjelokupnome životnom okruženju; dokument sadrži i odgojno-obrazovne vrijednosti održivoga razvoja. Jedan je od mnogih ciljeva ovoga dokumenta i razvijanje razumijevanja za promjene uzrokovane ljudskom djelatnošću kod djece, kao i razvijanje odgovornosti pojedinca prema očuvanju prirode i njenih resursa. Vidljivo je da mnogi dokumenti pridaju pažnju odgoju i obrazovanju za održivi razvoj u kontekstu ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja. No, postavlja se pitanje pridaju li dovoljno pažnje odgoju i obrazovanju za održivi razvoj ili i dalje ima prostora za napredak? Iako se odgoj i obrazovanje za održivi razvoj spominje u svim prethodno navedenim dokumentima, ova se tema i dalje u manjoj mjeri prilagođava i uvodi u rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Razlog je možda u činjenici što je ova tema predškolskoj djeci u određenoj mjeri apstraktna. Naravno, to nije izgovor da se djeci od najranije dobi ne predstavi koncept održivoga razvoja ili da se odgoj i obrazovanje za održivi razvoj ne provodi. Kao što je već napisano, veliku ulogu u svemu navedenome ima odgajatelj koji se pobliže mora upoznati s temom održivoga razvoja ne bi li ju onda predstavio djeci ranoga i predškolskoga uzrasta. U ovom će se radu pobliže opisati uloga odgajatelja u odgojno-obrazovnom radu za održivi razvoj, kao i aktivnosti koje se može provesti s djecom u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja za bolje razumijevanje i promicanje održivosti.

4. ASPEKTI PRAKSE RADA I ULOGA ODGAJATELJA U ODGOJNO-OBRAZOVNOME RADU ZA ODRŽIVI RAZVOJ

Predškolske ustanove, odnosno vrtići, imaju veliku odgovornost u prenošenju znanja i vještina, kao i poticanju razvoja osjetljivosti djece za održivi razvoj. Mnogi autori (Ärlemalm-Hagsér, Sandberg, 2011; Davis, 2009) ističu da upravo u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju nedostaje promicanja teme održivoga razvoja. Jedno od osnovnih polazišta promicanja osjetljivosti održivoga razvoja podrazumijeva uključenost odgajatelja i stručnoga tima koji radi u svakom vrtiću (Uzelac i sur., 2014). Odgajatelji, kao i ostali djelatnici vrtića moraju osigurati dobre uvjete za prenošenje znanja i osjetljivosti područja održivoga razvoja ne bi li cjelokupan odgojno-obrazovni proces ovoga područja bio uspješan. Nadalje, očekuje se i podrška roditelja, kao i okoline koja bi se trebala uključiti u ovaj proces poučavanja. Ipak, prvotnu odgovornost imaju donositelji odgojno-obrazovnih odluka i programa čiji je posao povezati postignuća dosadašnjih istraživanja, odnosno znanosti o održivome razvoju i nastavni program (Uzelac i sur., 2014). Odgajatelji bi u radu s djecom trebali spomenuti pojmove koji su povezani s ekološkim, gospodarskim, kulturnim ili socijalnim pojavama u životu te u kakvim se međudnosima navedeni pojmovi nalaze (Uzelac i sur., 2014). Jasno je da takav koncept trebaju prilagoditi dobnoj skupini djece, što je jedan od brojnih izazova rada u odgoju i obrazovanju za održivi razvoj. Također, i odgajatelji trebaju posjedovati kompetencije za područje održivoga razvoja. Rad u predškolskim ustanovama trebao bi biti fleksibilan, odnosno prilagodljiv za poučavanja svih odgojnih područja, kao i održivoga razvoja. Time se želi naglasiti da odgajatelji ne moraju strogo pratiti plan i program da bi svoj rad u odgojnoj skupini što više prilagodili djeci. Temu održivoga razvoja trebali bi uvesti u odgoj i obrazovanje svakoga djeteta, no mnoga istraživanja upućuju na činjenicu da se u praksi tema održivoga razvoja vrlo često izostavlja (Eriksen, 2013 prema Raabs, 2010; Sinnes i Jegstad, 2011). Uzelac i njeni suradnici (2014, 21) navode još jednu važnu ulogu odgajatelja, a odnosi se na „dimenzioniranje opsega i dubine sadržaja održivosti njegova nastavnog predmeta“. Riječ je o prije spomenutoj fleksibilnosti, pri čemu svaki sadržajno razrađeni program ostavlja dovoljno prostora za prilagodbu u odgojnim skupinama, kao i razredima u školama. Svaka bi predškolska ustanova trebala preispitati vlastite programe, jesu li oni u skladu s današnjim

dogadanjima i jesu li uspješni u promicanju područja održivosti. Također bi trebale težiti promicanju demokratske i participativne društvene prakse i zapravo zaživjeti ono što žele poučiti (Siraj-Blatchford i sur., 2010).

Nadalje, poznato je da prijelaz iz predškolske ustanove u osnovnu školu za djecu nije jednostavan proces. Ovaj je period djetetova života vrlo stresan jer se od njega očekuje prilagodba odgojno-obrazovnome sustavu nove ustanove. Uloga odgajatelja u spomenutoj prilagodbi vrlo je značajna. Naime, ako se djecu upozna s mnogobrojnim aspektima znanja, vještina pa i iskustva, mnogo će lakše nove koncepte istoga razumjeti i u školskom sustavu. Iz toga je razloga u radu predškolskih ustanova važno upoznati djecu s područjem održivoga razvoja. Nadolazeća pitanja i problemi ovoga područja bit će mnogo razumljivija djeci u školi. Svako je dijete sposobno upoznati se s temom održivoga razvoja i dovoljno je kompetentno da od najmlađe dobi razumije koncept održivoga razvoja. Ispuni li se navedeno, djeca će biti dio provedbe odgoja i obrazovanja za održivi razvoj i sa sigurnošću će od svoje najmlađe dobi težiti održivijoj budućnosti (Eriksen, 2013). Važno je spomenuti i ulogu odgajatelja koji ima odgovornost promicanja dugotrajne orijentacije za kvalitetan odgoj i obrazovanje održivoga razvoja (Uzelac i sur., 2014). Drugim riječima, ono što odgajatelji predstave djeci i nauče ih o kontekstu održiva razvoja, dugotrajno će utjecati na razvoj njihovoga znanja o održivome razvoju. Odgajatelji bi zato trebali ostaviti pozitivan učinak na razvoj kvalitete osjetljivosti prema održivome razvoju djece, što će ujedno predstavljati i osnovu za kvalitetniji život i rad unutar ovoga područja (Uzelac i sur., 2014). Istina je da su djeca još od svoje najranije, predškolske dobi veliki znanstvenici te da ono što nauče u tom periodu znatno utječe na njihov daljnji život. Ipak, treba istaknuti da odgajatelji ne mogu utjecati na svaki čimbenik odgoja i obrazovanja za održivi razvoj. Tako primjerice, pojedini roditelji možda neće temu održivoga razvoja smatrati važnom pa neće podržavati odgoj i obrazovanje za održivi razvoj. Čak i sama djeca mogu razviti nezainteresiranost za temu održivoga razvoja – u tom slučaju odgajatelji ipak mogu imati utjecaja, ali na primjeru roditelja u nešto manjoj mjeri. Često se propituje što nedostaje odgoju i obrazovanju i što je „najvažnije“ za djecu, a rijetko se pojavljuje tema održivoga razvoja. Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj znatno će utjecati i na kvalitetu djetetova života i doprinijet će dječjoj kulturnoj formaciji (Eriksen, 2013). Jedan od važnih čimbenika unapređenja

cjelokupnoga procesa odgoja i obrazovanja za održiv razvoj u dječjim vrtićima suradnja je odgajatelja i djece. Suradnja odgajatelja i djece popraćena je i suradnjom odgajatelja i roditelja, no ne smije se zaboraviti i suradnja među ostalim dječjim vrtićima nekoga mjesta (Uzelac i sur., 2014). Suradnja će pridonijeti boljem razvoju osjetljivosti održivoga razvoja djece i odgoj i obrazovanje za održivu budućnost svakako će biti uspješniji. Suradnja je dugoročan proces u kojem se obje strane, primjerice roditelji i odgajatelji, trebaju jednako potruditi i izdvojiti vrijeme u korist boljega odgoja djeteta.

Jedna od najvećih odgovornosti vrtića, gledajući iz perspektive kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, usmjerena je prema zahtjevima za promjenama u „organizacijskim, sadržajnim, vremenskim, metodičkim i evaluacijskim elementima“, čime se žele postići nove, bolje i uspješnije kakvoće odgoja i obrazovanja za održivi razvoj (Uzelac i sur., 2014; 22). Predškolske ustanove u cijelosti imaju veliku odgovornost u promicanju odgoja i obrazovanja za održivi razvoj, a odgajatelji trebaju steći i razvijati svoje kompetencije za poučavanje održivoga razvoja ne bi li im praksa bila uspješnija.

4.1. Obrazovanje, profesionalni razvoj i kompetencije odgajatelja u odgoju i obrazovanju za održivi razvoj

Svaki odgajatelj treba biti vođen osobnim primjerom odgojno-obrazovnog rada jer ono čini glavno sredstvo u procesu razvoja osjetljivosti djece za održivi razvoj (Uzelac i sur., 2014). Odgajatelj primarno mora razviti znanje o održivome razvoju, kao i o njegovim načelima te pritom stvoriti kvalitetan primjer odgojno-obrazovnog rada da bi djeca dobila dobru sliku o održivome razvoju. Odgajatelji su u svim područjima rada s djecom, kao i u području odgoja i obrazovanja za održivi razvoj, nositelji promjena te svojim primjerom pokazuju kako teže postizanju održivije budućnosti (Grgurić, 2020). U posljednjih nekoliko godina sustavi obrazovanja odgajatelja u Republici Hrvatskoj suočavaju se s izazovom održivosti „kao posljedicom sve veće globalizacije takva obrazovanja“ (Uzelac i sur., 2014: 22). Zbog navedenoga, potrebno je osigurati kvalitetno obrazovanje odgajatelja za održivi razvoj da bi u svojoj profesiji što bolje odgovorili na potrebe odgoja i obrazovanja djece za održivi razvoj (Uzelac i sur., 2014). Bez daljnega obrazovanja i profesionalnoga razvoja odgajatelji svoje znanje ne mogu nadograđivati,

nit i mogu uspješno realizirati odgoj i obrazovanje u skupinama za teme poput održivoga razvoja. Također, vrlo se često preispituje odgajateljevo obrazovanje za održivi razvoj, kao i njegove kompetencije koje uključuju znanje o održivosti u određenome području (Uzelac i sur., 2014). Kompetencije su sposobnosti i vještine kojima svaki odgajatelj raspolaže i stječe ih tijekom svoga odgojno-obrazovnog rada (Tatković i sur., 2015). Svaki bi odgajatelj iste kompetencije trebao razvijati u rasponu od općih, stručnih do specifičnih, da bi pritom u odgojno-obrazovnome radu imao kvalitetan doprinos. Naravno, pristup obrazovanju odgajatelja ne gleda se samo prema određenju njihovih kompetencija koje podrazumijevaju znanje u određenome području, nego i na temelju psiholoških i pedagoško-metodičkih znanja (Uzelac i sur., 2014). Uz navedeno, odgajatelj bi trebao imati određene praktične vještine i sposobnosti kojima uspješno vodi i potiče odgojno-obrazovni rad svakoga djeteta. Uz specifične vještine i sposobnosti, odgajatelj će osigurati i modernije učenje djece o održivome razvoju, poticati će timski rad i uspješnije uključivati roditelje u određene aktivnosti (Uzelac i sur., 2014). Osim roditelja, može uključiti i širu zajednicu, odnosno društvo na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini (Uzelac i sur., 2014). Djeca će time dobiti osjećaj da su cijenjeni dio zajednice i da u njoj imaju značajnu ulogu (Samuelsson, Katz, 2008). Između ostaloga, rani i predškolski odgoj i obrazovanje za održivi razvoj trebao bi započeti u lokalnoj, odnosno konkretnoj stvarnosti djece (Samuelsson, Katz, 2008). Tako suradnja odgajatelja i lokalne zajednice znatno pospješuje razvoj osjetljivosti djece za održivi razvoj. Osim razvijanja suradničkih vještina, odgajatelji će obrazovanjem osigurati odgovarajuća postignuća i biti aktivni sudionici u ostvarenju više razine kakvoće odgoja i obrazovanja za održivi razvoj djece (Uzelac i sur., 2014). Također, veliku ulogu u promicanju obrazovanja odgajatelja za održivi razvoj imaju i agencije ili njihovi programi stručnoga usavršavanja (Uzelac i sur., 2014 prema Garašić, 2008). No, to nije nikakav izgovor jer su u usporedbi s prošlošću ustanove koje školuju odgajatelje danas znatno napredovale u području održivoga razvoja. Iz tog se razloga očekuje neprestani napredak odgajatelja, njihovih kompetencija u odgojno-obrazovnome radu za održivi razvoj. Kvalitetnim obrazovanjem odgajatelji će uspješno implementirati odgoj i obrazovanje za održivi razvoj u svoje skupine (Radeka i sur., 2008). Skopljak (2015: 39) u svom radu opisuje kurikularni pristup razvoja kompetencija odgajatelja za uspješnu implementaciju odgoja i obrazovanja za održivi razvoj „skupom kompetencija 'glave, srca i ruku'“. Kompetencije

„glave“ podrazumijevaju opće ekološko znanje, kao i sposobnosti kritičkoga mišljenja, kreativnoga rješavanja problema i promišljanja o dugotrajnim posljedicama koje prate određene odluke (Skopljak, 2015). Ovdje se ponajviše ističe znanje odgajatelja o konceptu održivoga razvoja, kao i održivosti. Održivi razvoj nije uobičajena tema s kojom se odgajatelji susreću u svom radu ili se njome uopće bave. Razlog tome može biti neznanje o održivome razvoju te održivost mogu gledati kao „propast“ ili „sumornost“ zbog trenutne neodržive stvarnosti (Samuelsson, Katz, 2008). Odgajatelj zbog negativnoga pogleda na održivi razvoj može odlučiti da je ova tema neprimjerena za djecu rane i predškolske dobi te da problemi održivosti ne bi trebali biti dio djetetova odgoja i obrazovanja (Samuelsson, Katz, 2008). Zbog svega navedenog, odgajatelj bi trebao biti više educiran o području održivoga razvoja da bi iz navedene teme znao izvući ono najvažnije i prikladno za djecu rane i predškolske dobi. Nadalje, kompetencije 'srca' podrazumijevaju duboko osjećanje, a ne samo znanje i razumijevanje o održivome razvoju i općenitim pitanjima okoliša (Skopljak, 2015). Jednako tako podrazumijevaju i sposobnost uviđanja različitih perspektiva kojima se može pristupiti temom održivoga razvoja. Na samome kraju važno je spomenuti i kompetencije 'ruku' koje podrazumijevaju sposobnost primjene stečenih znanja o održivome razvoju praksom, praktičnim vještinama za kreiranje materijala/sredstava za određene aktivnosti te sposobnost vlastite procjene i prilagodbe pri korištenju resursa poput energije (Skopljak, 2015). Djeca su zabrinuta zbog onoga što čuju i vide, zato pitanja iz stvarnoga života mogu biti jedna od središnjih tema za poticanje radoznalosti za održivi razvoj (Samuelsson, Katz, 2008). Odgajatelj u svoj rad može uključiti eksperimente i projekte koji će biti povezani sa stvarnošću, odnosno problemima održivoga razvoja i tako djeci predstaviti temu održivoga razvoja na prikladan i zabavan način (Samuelsson, Katz, 2008). Svaka navedena kompetencija također je neophodna za uspješniji odgojno-obrazovni rad odgajatelja pri razvijaju osjetljivosti djece za održivi razvoj. U cijelosti, kompetentan odgajatelj tijekom svoga odgojno-obrazovnog rada razumjet će način funkcioniranja prirodnih, društvenih i gospodarskih sustava te u kakvom se međusobnom odnosu nalaze (Skopljak, 2015). Razvije li svoje kompetencije, odgajatelj će posjedovati i sposobnost kritičkoga i sustavnoga mišljenja, znat će organizirati poticajno okruženje za učenje – sve u svrhu poticanja razvoja osjetljivosti djece za održivi razvoj. Fizičko okruženje uvelike utječe na djetetov kognitivni i socijalni razvoj te mu istodobno pruža razne mogućnosti

učenja (Vujičić, 2000). Jedna je od mnogih uloga odgajatelja omogućiti djetetu poticajno fizičko okruženje unutar kojeg će se razvijati u svakom aspektu, a istodobno steći znanja i spoznaje o raznim područjima učenja poput održivoga razvoja (Vujičić, 2000). Omogućiti odgajatelj dobro prostorno okruženje, djeca će biti motivirana istraživati i učiti i bez njegova poticaja. Nadalje, odgajatelj koji razumije koncept održivoga razvoja i povezuje ga sa svakodnevnim življenjem i radom, uspješno će postaviti mnogobrojne primjere problemskih situacija (Skopljak, 2015). Zajedničkim radom, kompetentan odgajatelj promatra i preispituje s djecom neodržive pristupe dok paralelno promišljaju o konkretnim koracima za održivost (Skopljak, 2015). Takav, kompetentan odgajatelj bit će odličan model koji potiče razvoj odgovornosti za odluke promišljanjem o posljedicama za održivi razvoj. Taj će proces djeci pripomoći u razvitku svijesti o tome da njihovi današnji odabiri utječu na sutrašnji svijet i općenito na svijet budućih generacija (Skopljak, 2015). Uvodeći odgojno-obrazovni rad za održivi razvoj, odgajatelj će unutar svoje skupine promicati uvažavanje, prihvaćanje, kao i suradnju s roditeljima te uključivanje šire lokalne zajednice u proces poučavanja.

Rezolucijom UN-ove dekade odgoja i obrazovanja za održivi razvoj 2005. – 2014., ukazalo se da je obrazovanje i profesionalni razvoj odgajatelja o/u/za održivi razvoj veoma važan i neophodan za promicanje vrijednosti održivoga razvoja odgojno-obrazovnim radom (Anđić, 2008). Svaki bi odgajatelj trebao biti otvoren za učenje, istraživanje i rad na sebi da bi osnažio svoje kompetencije i unapređivao odgojno-obrazovnu praksu (Grgurić, 2020). Prema *Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2014) profesionalno usavršavanje odgajatelja također podrazumijeva reflektiranje vlastite prakse. Odgajatelji tako unapređuju vlastite spoznaje i uvjerenja koja su usko povezana s njegovom praksom u vrtiću. Profesionalnim razvojem odgajatelj će svoju dosadašnju praksu prilagoditi društvenim promjenama koje se svakodnevno događaju, pogotovo u okviru održivoga razvoja. Također, odgajatelj sukladno ostalim stručnim djelatnicima vrtića priprema i planira programe usavršavanja „koji uključuju individualne i grupne oblike rada na razini ustanove i izvan nje“ (*Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*, 2014: 29). Navedeno podrazumijeva uključivanje odgajatelja u predavanja stručnjaka, upoznavanje primjera dobrih praksi te različite radionice koje pospješuju praksu (Grgurić, 2020). Razne

programe i katalog stručnih skupova odgajatelji mogu pronaći na službenoj stranici Agencije za odgoj i obrazovanje (www.azoo.hr). Svaki odgajatelj ima mogućnost odabrati kojem će programu pristupiti, ovisno o tome koje područje znanja želi usavršavati (Grgurić, 2020 prema AZOO, 2014). Jedno od područja usavršavanja svakako bi trebalo biti i održivi razvoj, s obzirom na to da se mnogi odgajatelji nisu dovoljno upoznali s istim konceptom. Profesionalni razvoj odgajatelja znatno će pripomoći u odgojno-obrazovnom radu za održivi razvoj.

Značaj uloge odgajatelja u odgojno-obrazovnom radu za održivi razvoj također je ispitan i istraživanjem koje je prikazano u ovom radu. Ispitane su prepreke i nedostaci odgoja i obrazovanja za održivi razvoj, odnosno procjena odgajatelja. Također, istraživanjem su ispitane samoprocjene budućih odgajatelja o osobnim namjerama koje su moguće za život na održiviji način. Namjere i promjene ispitane ovim radom odnosile su se na procjene budućih odgajatelja o praksama njihovoga životnog stila, ponašanje potrošača, upravljanje resursima, učinkovitost transporta te na očuvanje okoliša.

4.2. Aktivnosti održivoga razvoja u ustanovama za rani i predškolski odgoj

Činjenica je da djeca tijekom raznovrsnih aktivnosti istražuju, uče, procjenjuju, razvijaju svoju maštu i kreativnost. Postoje različite vrste aktivnosti koje se mogu provoditi, a usklađene su s odgojno-obrazovnom zadaćom, razvojnim mogućnostima i interesima ili potrebama djece (Uzelac i sur., 2014). Prije osmišljavanja aktivnosti odgajatelj bi trebao obratiti pozornost upravo na potrebe i razvojne mogućnosti djece, pogotovo na trenutne interese djece u odgojno-obrazovnoj skupini. Svako dijete ima drugačije interese koji određuju njegovu motiviranost za uključivanjem u pojedine aktivnosti. Odgajatelj bi trebao podržavati raznovrsnost dječjih interesa, omogućiti im poticajno okruženje i prije svega bilježiti njihove aktivnosti tijekom dana (Hajdin, 2008). Dokumentiranjem će bolje razumjeti i uočiti potrebe i interese svakoga djeteta (Hajdin, 2008). Važno je spomenuti da vodeću ulogu u poticanju odgoja i obrazovanja za održivi razvoj ima igra pomoću koje djeca s lakoćom razvijaju osjetljivost za održivi razvoj, a ona polazi od: djetetovih potreba za igru, zadovoljstva koju igra donosi djetetu, motiviranosti za igru koja kasnije prerasta u razne oblike izražavanja i ujedno je početak izvora iskustva, doživljaja, interesa i slično (Uzelac i sur., 2014). Može se zato sa

sigurnošću reći da je igra preduvjet razvoja osjetljivosti djece za održivi razvoj. Igra predstavlja temelj kojim se djeca upoznaju s određenim problemima okoliša, ali ne garantira da će u potpunosti razviti osjetljivost za održivi razvoj (Uzelac i sur., 2014). Za djecu predškolske dobi obično sve polazi od spontane igre koja kasnije prelazi u složeniju igru te pritom i same aktivnosti. Igra je svojevrstan uvod u stjecanje novih iskustava i spoznaja o događajima u okolišu (Uzelac i sur., 2014). Također, dokazano je da se djeca u prirodi raznolikije igraju te im se istodobno pobuđuju mašta i kreativnost. Igrajući se u prirodi, djeca razvijaju sposobnost suradnje s vršnjacima, ali i nova opažanja i spoznaje o jedinstvenosti okoliša koji ih okružuje (Sušić i Radek, 2008). Rani boravak u prirodi pozitivno će utjecati na razvoj osjetljivosti djece za održivi razvoj. No, u današnjem svijetu mnoga djeca od najranije dobi livade i parkove zamjenjuju televizijom ili mobitelima (Sušić i Radek, 2008). Iz toga razloga svaki bi odgajatelj trebao poticati boravak u prirodi, organizirati raznovrsne aktivnosti izvan prostora vrtića, kao i izlete. Djeca ipak imaju urođenu povezanost s prirodom stoga je boravak u njoj idealan za poticanje razvoja osjetljivost za održivi razvoj (Sušić i Radek, 2008). Osim navedenoga, djetetov cjelokupan emocionalni razvoj bit će znatno bolji, kao i njihovo zdravlje, ako dobar dio vremena borave u prirodi (Sušić i Radek, 2008). Nadalje, djeca će igrom steći naviku poštivanja određenih pravila i održavanja reda, što se kasnije može povezati konceptom održiva razvoja. Spontana se igra može pretvoriti u aktivnosti, a one mogu biti perceptivne, misaone, praktično-konstruktivske i izražajne (Uzelac i sur., 2014). Svaka bi aktivnost trebala imati svoju svrhu i omogućavati djeci razvijanje osjećaja i svijesti prema problematici održivosti, kao i stjecanje znanja o raznim problematikama okoliša (Uzelac i sur., 2014). Raznovrsnim se aktivnostima ujedno i njeguju pozitivni stavovi prema problematici održivoga razvoja. Osim navedenoga, djeca sudjeluju u aktivnom rješavanju problema okoliša (Uzelac i sur., 2014). Razvijanje osjetljivosti za održivi razvoj može se postići i provođenjem likovnih aktivnosti (Duh i Batič, 2008). U likovnim aktivnostima odgajatelj može ponuditi djeci prirodne materijale poput lišća, grančica i ostaloga što se može pronaći u okolini. Gledajući širu sliku, odgajatelj djecu može osvijestiti o vrijednostima prostora za održivi razvoj i što im prostor omogućuje (Duh i Batič, 2008). Djeca bi tako trebala razumjeti namjenu unutarnjih i vanjskih prostora u kontekstu održivoga razvoja, što ih ujedno potiče da poštuju i njeguju svoju okolinu (Duh i Batič, 2008). Ovo je samo nekoliko primjera što se s djecom predškolske

dobi, po pitanju stjecanja osjetljivosti za održivi razvoj, može postići različitim aktivnostima. No, za početak, odgajatelj bi trebao inicirati aktivnosti perceptivnoga oblika, odnosno započeti jednostavnim promatranjem okoliša s djecom. Ono može biti spontano promatranje događaja u okolišu, a kasnije i organizirano promatranje (Uzelac i sur., 2014). Nadalje, aktivnostima misaonoga oblika odgajatelj u djece potiče „razvoj osjetljivosti za bolje razumijevanje sebe i drugih“, odnosno potiče i razvoj razumijevanja stanja u okolišu (Uzelac i sur., 2014: 41). Samuelsson i Katz (2008) također ističu da današnja djeca moraju razvijati i snažne kulturne identitete i osjećaj sebe kao dijela zajednice koja ih okružuje. Misaone se aktivnosti stoga mogu povezati s istraživačkim aspektima djelatnosti koje su usko povezane s razvijanjem vještina kritičkoga mišljenja kao i sa sposobnošću tumačenja podataka iz okoliša (Uzelac i sur., 2014), dok praktično-konstruktivski oblici aktivnosti doprinose razvoju dječje znatiželje za probleme održivoga razvoja i ujedno bogate djetetov emocionalan i spoznajni razvoj (Uzelac i sur., 2014). Ovaj oblik aktivnosti također potiče veću suradnju i komunikaciju među djecom, što je u svakome trenutku poželjno. Tijekom navedene aktivnosti veliku ulogu ima i odgajatelj koji bi uvijek trebao biti spreman poticati djetetovu znatiželju i nenametljivo se uključiti u aktivnosti po potrebi djece. Na kraju je važno spomenuti i izražajne oblike aktivnosti. Sam naziv govori da ovaj oblik aktivnosti potiče djecu na različite načine izražavanja problematike okoliša i održivoga razvoja općenito (Uzelac i sur., 2014). To mogu biti aktivnosti likovnoga, scenskoga, dramskoga, tjelesnoga ili nekoga drugog oblika izražavanja. Ponovno se sve usklađuje s potrebama i interesima djeca toga dana, prema kojima odgajatelj procjenjuje koje je aktivnosti najbolje provesti znajući i njihov cilj. Važno je naglasiti da se svakome djetetu treba omogućiti razvoj osjetljivosti za održivi razvoj (Uzelac i sur., 2014). Svako bi dijete tijekom ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja trebalo biti aktivni sudionik razvoja vlastite osjetljivosti za održivi razvoj (Uzelac i sur., 2014).

4.3. Pristupi odgoju i obrazovanju za održivi razvoj u vrtićima

Usvajanje ljudskih vrijednosti, uključujući i odnos prema sebi i okolišu dio je odgoja i obrazovanja za održivi razvoj (Smojver, 2008). Odgajatelji odgojem i obrazovanjem prenose svoje vrijednosti, razmišljanja i vjerovanja koristeći se raznim pristupima, sve s ciljem poticanja razvoja osjetljivosti djece za održivi razvoj. Pristupi

odgoju i obrazovanju za održivi razvoj u vrtićima usko su povezani s prijašnje opisanim aktivnostima. Autorica Uzelac i njeni suradnici (2014) ističu da su pristupi odgoju i obrazovanju vrlo često ključni za razvoj osjetljivosti za održivi razvoj djece predškolske dobi. Svaki pristup odgoju i obrazovanju za održivi razvoj trebao bi poticati stvaranje osjećaja povezanosti i pripadnosti u djece (Hägglund, I Samuelsson, 2009). Osjećaji povezanosti i pripadnosti važan su preduvjet u učenju za održivi razvoj (Hägglund, I Samuelsson, 2009). Tijekom prakse odgajatelj se susreće s integriranim, projektnim i problemsko-istraživačkim pristupima (Uzelac i sur., 2014). Svaki se pristup međusobno nadopunjuje i prožima stoga odgajatelj u svojoj praksi ne bi trebao koristiti samo jedan pristup, već sve. Odgajatelji bi trebali izbjegavati tradicionalno poučavanje djece rane i predškolske dobi, odnosno ne učiti ih samo o činjenicama održivoga razvoja (Slunjski, 2008). Trebali bi omogućiti djeci da u procesu vlastitoga učenja budu aktivni, što će postići prijašnje navedenim pristupima. Danas je u predškolskim ustanovama integrirani pristup u odgoju i obrazovanju postao vrlo značajan, posebice zbog toga što tema održivoga razvoja postaje sve složenija budući da se svakodnevno javljaju novi problemi unutar održivoga razvoja (Uzelac i sur., 2014). Sam naziv govori da se ovim pristupom integriraju raznovrsna područja odgoja i obrazovanja, što je vrlo pogodno za djecu rane i predškolske dobi. Tako se primjerice djeci mogu predstaviti pojedini svjetski ili međunarodni dani/datumi koji su usko povezani s temom održivoga razvoja (Uzelac i sur., 2014). Ovime se integriraju razna područja poučavanja djece, počevši od društvenoga pa sve do kulturnoga, ekonomskoga, ekološkoga ili zdravstvenoga aspekta održivosti (Uzelac i sur., 2014). Integriranim pristupom odgajatelj može organizirati aktivnosti na otvorenom, gdje će djeca više stjecati znanja o održivome razvoju. Djeca će također steći osjećaj da su dio zajednice i tako razvijati i svoje socijalne vještine (Samuelsson i Katz, 2008). Za organiziranje aktivnosti potreban je kompetentan odgajatelj koji će ovaj integrirani pristup uspješno provesti u svojoj odgojno-obrazovnoj skupini. Govoreći o kompetencijama, odgajatelj bi trebao biti spreman surađivati sa svojim stručnim timom, odnosno zajedno s njima, ali i s djecom, organizirati odgojno-obrazovni proces (Uzelac i sur., 2014). Organiziranje odgojno-obrazovnoga procesa trebalo bi biti fleksibilno ne bi li se uvažile potrebe svakoga djeteta. Integrirani pristup bilo bi dobro povezivati s projektnim pristupom da bi se djeci predstavila šira slika o problemima održivoga razvoja. Projektni pristup također potiče razvoj osjetljivosti djece

za održivi razvoj u cijelosti. Razlika ovoga i integriranoga pristupa ponajviše se vidi u području postavljanja problema održivoga razvoja i traženja odgovora unutar jednoga i drugoga pristupa (Uzelac i sur., 2014). Projektnim pristupom djeci se žele razviti vještine kojima se olakšava aktivno i odgovorno sudjelovanje potrebno za poimanje održivosti. Također, ovim pristupom djeca raznovrsnim projektima mogu steći nova znanja i spoznaje o području održivoga razvoja. Istina je da djeca rane i predškolske dobi imaju manje iskustva i znanja o temi održivoga razvoja, no upravo se projektnim pristupom u njima vrlo lako pobudi želja i radoznalost za učenje. Vrlo je korisno u razne projekte uključiti i roditelje. Tako odgajatelji mogu organizirati razne ekološke radionice u kojima djecu mogu upoznati s elementima prirode poput zemlje, vode, zraka i slično (Smojver, 2008). Odgajatelji i roditelji istom radionicom mogu razvijati svoje suradničke kompetencije, dok djeca razvijaju osjetljivost i toleranciju prema temi održivoga razvoja te istodobno razmjenjuju iskustva sa svojim vršnjacima (Smojver, 2008). Autorica Uzelac i njeni suradnici (2014) govore da su djeca također mnogo više emotivno vezana za određene elemente održivoga razvoja (npr. s cvijećem, životinjama i prirodom u cijelosti), što se projektnim pristupom dodatno potiče. Zbog navedenoga prikladno je da odgajatelj održi projekt i u vanjskom prostoru. Boravkom u prirodi djeca razvijaju osjećaj brige za okoliš, kao i za prirodne resurse poput vode ili tla (Samuelsson i Katz, 2008). Smojver (2008) ističe da dijete uči o održivome razvoju vlastitim iskustvom i osjetilima, stoga je boravak u okolišu idealan način učenja djece o održivome razvoju. Kao i svakim drugim pristupom, potrebno je uvijek zadržati i elemente igre i spontanosti ne bi li djeca na prirodan način razumjela smisao održivoga razvoja. Potrebno stoga djeci omogućiti igru, eksperimentiranje, diskusiju, istraživanje i drugo (Uzelac i sur., 2014). Prethodno je uvijek dobro odrediti vremensko trajanje projekta da bi ga odgajatelji mogli lakše organizirati. Potrebno je imati na umu da se u projekt može uključiti i šira lokalna zajednica koja također promiče održivi razvoj. Odgajatelj bi za početak trebao odabrati temu održivoga razvoja za nadolazeći projekt, a pritom odrediti njegov cilj. Nakon toga, odgajatelj uz pomoć stručnih suradnika organizira odgojno-obrazovni proces i bira metode kojima želi pristupiti projektu (Uzelac i sur., 2014). Na kraju provedbe projekta valja vrednovati rezultate i uspješnost cjelokupnoga rada ne bi li se popravili mogući nedostaci. Kompetentan odgajatelj znat će procijeniti mogućnosti djece svoje odgojno-obrazovne skupine, odnosno kojoj bi temi održivoga razvoja prvotno trebalo pristupiti.

Projektni pristup isprva može izgledati vrlo jednostavno, no za planiranje projekta potrebno je mnogo vremena i promišljanja da bi cijela provedba bila uspješna i time doprinijela razvoju osjetljivosti djece za održivi razvoj. Na samom kraju, potrebno je spomenuti i problemsko-istraživački pristup koji se također u određenoj mjeri povezuje s dva prethodno opisana pristupa. Problemsko-istraživački pristup zbog svoje otvorenosti omogućuje djeci nove izazove u rješavanju problema održivoga razvoja. Time se u djece želi postići razvoj osjetljivosti na promjene te „razvoj shvaćanja i viđenje događanja oko sebe“ u kontekstu održivoga razvoja (Uzelac i sur., 2014: 64). Djeca će tako imati uspješniji put snalaženja i razumijevanja različitih problema održivosti. Važno je da taj problem pobudi znatiželju i radoznalost djece pri rješavanju problema održivosti. Upravo je zbog te radoznalosti pogodno s djecom rane i predškolske dobi provesti razna istraživanja i eksperimente vođene ovim pristupom odgoja i obrazovanja. Djeci je primjerice zanimljivo istraživati o biljnome i životinjskome svijetu, općenito o okolini koja ih okružuje ili primjerice odakle dolazi voda, hrana i slično (Uzelac i sur., 2014). Važno je ovakvim temama pristupiti upravo istraživanjem ili postavljanjem problema da bi cijeli odgojno-obrazovni proces djeci u isto vrijeme bio poučan i koristan, no i zabavan. U istraživanjima i eksperimentima dobro je koristiti prirodne materijale da bi djeca što više razvila pozitivan odnos s prirodom te dobila dojam da su dio nje (Smojver, 2008). Nadalje, problemsko-istraživačkim pristupom odgajatelj ističe svoje stvaralačke, istraživačke i organizacijske kompetencije (Uzelac i sur., 2014). Tijekom cijeloga problemsko-istraživačkog pristupa odgajatelj bi u svakom trenutku trebao biti u suradnji s djecom. Svaki je pristup odgoju i obrazovanju za održivi razvoj u vrtiću važan. Odgajatelj u svome radu nikada ne bi trebao težiti samo jednome pristupu da djeci ne bi uskratio razvoj osjetljivosti za održivi razvoj. Svestran i kompetentan odgajatelj u svom će radu koristiti sva tri navedena pristupa da bi sa sigurnošću pobudio njihov interes i radoznalost za održivi razvoj.

II. EMPIRIJSKI DIO RADA

5. METODOLOGIJA

5.1. Svrha istraživanja

S obzirom na to da odgajatelji imaju značajnu ulogu u promicanju odgoja i obrazovanja za održivi razvoj, svrha je ovoga istraživanja bila utvrditi stavove budućih odgajatelja, odnosno studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Rijeci o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj.

5.2. Cilj istraživanja

Cilj ovoga istraživanja je bio ispitati stavove budućih odgajatelja, odnosno studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Rijeci o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj.

5.3. Zadaci i hipoteze

U ovom se radu polazi od sljedećih zadataka i hipoteza:

Zadatak 1: Utvrditi koji su izvori informacija/znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Hipoteza 1: Studentima Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja glavni izvor informacija/znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj slušanje je kolegija na fakultetu u dosadašnjem obrazovanju.

Zadatak 2: Utvrditi samoprocjene studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o stupnju znanja i razumijevanja o održivome razvoju kao i o odgoju i obrazovanju za održivi razvoj.

Hipoteza 2: Studenti studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (samo)procjenjuju da posjeduju osrednji stupanj znanja i razumijevanja o održivome razvoju kao i o odgoju i obrazovanju za održivi razvoj.

Zadatak 3: Ispitati mišljenja studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o načinu sagledavanja ključnoga koncepta u definiciji održivoga razvoja.

Hipoteza 3: Studenti studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja ključni koncept u definiciji održivoga razvoja sagledavaju kao sposobnost održavanja rasta i razvoja tijekom vremena.

Zadatak 4: Ispitati koje osobne namjere i promjene za život na održiviji način provode studenti studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Hipoteza 4: Studenti studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Rijeci provode većinu pozitivnih osobnih namjera i promjena za život na održiviji način.

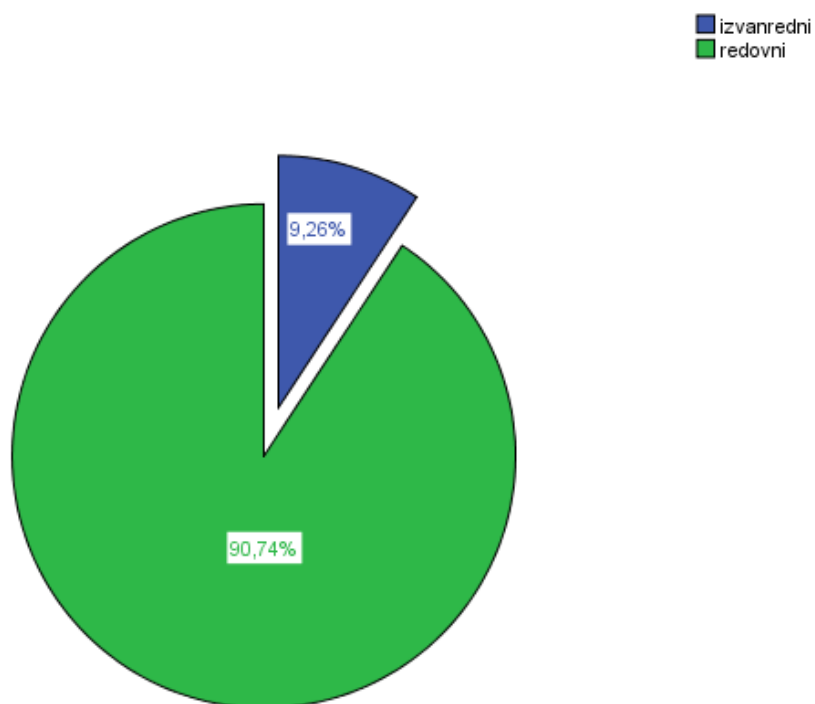
Zadatak 5: Utvrditi procjene studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o aspektima rada budućega odgajatelja koji mogu biti prepreka ili nedostatak u praksi odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u predškolskim ustanovama/vrtićima.

Hipoteza 5: Studenti studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja procjenjuju da odgajateljevo nerazumijevanje koncepta i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj može biti prepreka ili nedostatak u praksi odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u predškolskim ustanovama/vrtićima.

5.4. Uzorak ispitanika

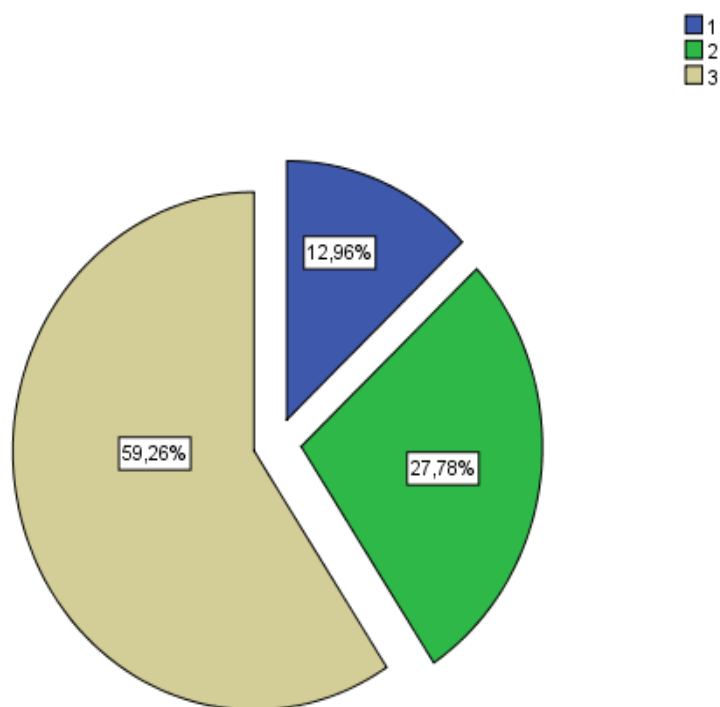
Uzorak ispitanika u ovome istraživanju činili su studenti 1., 2. i 3. godine preddiplomskoga studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 54 studenata (N = 54) od čega je 5 ispitanika izvanrednoga studija (9,26 %), a 49 ispitanika redovnoga studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja Učiteljskoga fakulteta u Rijeci (90,74 %). Raspodjela ispitanika prema studiju prikazana je u Grafu 1.

Graf 1. Raspodjela ispitanika prema studiju.

Upitnikom se također utvrdila i godina studija ispitanika. Iz Grafa 2. vidimo da je u istraživanju sudjelovalo najviše studenata treće godine preddiplomskoga studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i to $N = 32$ (59,26 %), zatim $N = 15$ ispitanika (27,78 %) s druge godine studija, dok je najmanje ispitanika $N = 7$ (12,96 %) bilo na prvoj godini studija.

Graf 2. Raspodjela ispitanika prema godini studija

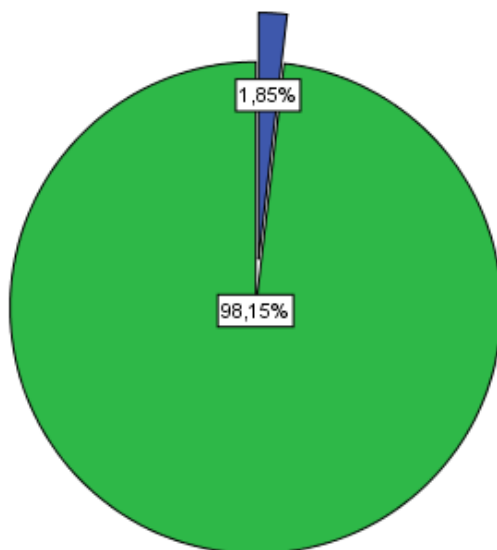

Osim godine studija, ispitanici su također trebali odabrati jesu li članovi ekološke udruge ili druge organizacije koja se bavi pitanjima ekologije, okoliša i održivoga razvoja. Iz Grafa 3. vidljivo je da je u istraživanju sudjelovalo $N = 53$ studenata koji nisu članovi ekološke udruge ili druge organizacije koja se bavi pitanjima ekologije, okoliša i održivoga razvoja (98,15 %). Od ukupnoga broja ispitanika samo je jedan ispitanik član ekološke udruge ili druge organizacije koja se bavi pitanjima ekologije, okoliša i održivoga razvoja (1,85 %).

Graf 3. Raspodjela ispitanika prema tome jesu li članovi ekološke udruge ili druge organizacije koja se bavi pitanjima ekologije, okoliša i održivoga razvoja.

4. Jeste li član eko-udruge ili druge organizacije koja se bavi pitanjima ekologije, okoliša i održivoga razvoja?

■ Da
■ Ne

5.5. Mjerni instrument

Za potrebe ovoga istraživanja kao mjerni instrument korišten je anketni upitnik. Mjerni instrument sastojao se od tri dijela.

Prvi dio upitnika sadržavao je pitanja o studiju, godini studija te jesu li ispitanici članovi ekološke udruge ili druge organizacije koja se bavi pitanjima ekologije, okoliša i održivoga razvoja. Drugi dio upitnika sadržavao je pet pitanja o znanju i razumijevanju održivoga razvoja i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj. Treći dio upitnika sadržavao je dva pitanja o osobnim stavovima prema praksama održivoga načina života.

U anketnome upitniku korištene su skale autora Park, Kim i Yu (2016) kojima se željelo ispitati razumijevanje održivoga razvoja i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Za potrebe ovoga istraživanja originalne skale prevedene su s engleskoga na hrvatski jezik te su napravljene minimalne modifikacije da se prilagode za provođenje istraživanja sa studentima.

Skala korištena u upitniku sadržavala je sveukupno sedam pitanja, a ispitanici su u jednom djelu pitanja trebali procijeniti u kojoj se mjeri slažu s navedenim tvrdnjama na Likertovoj skali koja je glasila: 0 – ništa, 1 – vrlo malo, 2 – malo, 3 – osrednje, 4 – mnogo, 5 – vrlo mnogo. Drugi je dio pitanja također sadržavao Likertovu skalu: 0 – ne znam (nije mi poznato), 1 – apsolutno se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – slažem se i ne slažem se, 4 – uglavnom se slažem i 5 – apsolutno se slažem. U drugome dijelu upitnika, kojim se ispitivalo razumijevanje održivoga razvoja i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj, samo četvrto pitanje nije sadržavalo navedenu Likertovu skalu, a glasilo je: *Što od navedenoga smatrate ključnim konceptom u definiciji održivoga razvoja?*. Pitanje je sadržavalo 5 čestica (tvrdnji): a) zaštitu okoliša; b) sposobnost održavanja rasta i razvoja tijekom vremena; c) postizanje ravnoteže između ekonomskih, okolišnih i socijalnih aspekata; d) razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjosti bez ugrožavanja budućih potreba; e) stalan ekonomski razvoj s obzirom na okoliš. Ostala pitanja u anketnome upitniku opisana su u nastavku rada.

Prvo je pitanje glasilo: *Molim vas, procijenite svoje znanje o održivome razvoju zaokružujući samo jedan broj u redu. Informacije koje imate o održivome razvoju dobili ste putem...* Ponuđeni odgovori su bili: 1. televizije; 2. računala; 3. članaka; 4. slušao/la

sam kolegij na fakultetu u dosadašnjem obrazovanju; 5. slušao/la sam o tome u školi (osnovnoj, srednjoj); 6. na internetu, raznim portalima i društvenim mrežama; 7. od prijatelja i 8. od obitelji.

Drugo je pitanje glasilo: *Procijenite svoje znanje o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj. Molim, zaokružite samo jedan broj koji izražava vašu procjenu. O ovoj temi ukupno znam...* Ispitanicima je bila ponuđena Likertova skala procjene: 0 – ništa, 1 – vrlo malo, 2 – malo, 3 – osrednje, 4 – mnogo, 5 – vrlo mnogo na kojoj su odgovarali zaokruživanjem svoje procjene.

Treće je pitanje glasilo: *Prema Vašemu mišljenju, koja je Vaša razina razumijevanja područja održivoga razvoja i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj? Molim, zaokružite samo jedan broj koji izražava vašu procjenu.* Ispitanicima je za ovo pitanje također ponuđena Likertova skala procjene i odgovarali su zaokruživanjem: 0 – ništa, 1 – vrlo malo, 2 – malo, 3 – osrednje, 4 – mnogo, 5 – vrlo mnogo.

Peto je pitanje glasilo: *Na temelju sljedećih izjava molim Vas da u skladu sa svojom procjenom zaokružite samo jedan broj u redu, ovisno o (ne)slaganju s tvrdnjama koje su ponuđene. Održivi razvoj podrazumijeva...* Ispitanicima je bila ponuđena Likertova skala procjene i zaokruživali su svoje procjene: 0 – ne znam (nije mi poznato), 1 – apsolutno se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – slažem se i ne slažem se, 4 – uglavnom se slažem i 5 – apsolutno se slažem. Pitanje je sadržavalo 9 čestica koje su glasile: a) održavanje biološke raznolikosti unutar lokalnoga okoliša; b) razvoj novih tehnologija za smanjenje utjecaja štetnih tvari u proizvodnji; c) recikliranje otpadnih proizvoda; d) iskorištavanje prirodnih resursa u ljudsku korist paralelno s održavanjem kritičnoga prirodnog kapitala; e) stavljanje potreba prirode ispred potreba čovječanstva; f) održavanje visoke i stabilne razine gospodarskoga rasta; g) značajan stupanj lokalne proizvodnje i potrošnje; h) pomaganje ljudima u izbjegavanju gladi i bolesti i i) društveni napredak koji prepoznaje potrebe svih.

Šesto je pitanje glasilo: *U tablici su navedene određene tvrdnje kojima se iskazuju osobne namjere i promjene moguće za život na održiviji način. Odnose se na praksu životnoga stila, ponašanje potrošača, upravljanje resursima, učinkovitost transporta te na očuvanje okoliša. Procijenite navedene tvrdnje zaokružujući samo jedan broj u redu*

ovisno o (ne)slaganju s tvrdnjama koje provodite u svome životu. Pitanje je sadržavalo sveukupno 19 čestica: a) izbjegavam kupnju proizvoda tvrtke čiji interes nije briga za okoliš; b) kupujem ekološke proizvode; c) kupujem lokalne proizvode; d) mijenjam kupovne navike (odabirem samo proizvode koje bih doista mogao/la koristiti); e) recikliram otpad; f) recikliram materijale (npr. smanjujem potrošnju papira); g) štedim električnu energiju (gašenjem nepotrebnih svjetala i ostalih uređaja); h) koristim visokoenergetski učinkovite proizvode; i) koristim alternativnu energiju (npr. solarna/vjetroelektrana); j) odlazim u rabljena tržišta; k) koristim manje vode prilikom tuširanja; l) recikliram vodu za druge potrebe; m) šetam ili vozim bicikl umjesto automobil; n) učestalije koristim javni prijevoz; o) dijelim taksi s drugom osobom; p) izbjegavam proizvodnju smeća; r) čistim plaže/rijeke/planine nakon aktivnosti na otvorenom; s) sadim drveće i t) zagovaram pokrete za zaštitu prirode. Ispitanici su na skali: 0 – ne znam (nije mi poznato), 1 – apsolutno se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – slažem se i ne slažem se, 4 – uglavnom se slažem i 5 – apsolutno se slažem, morali zaokružiti svoju procjenu.

Posljednje, sedmo pitanje glasilo je: *Procijenite koji aspekti rada budućega odgajatelja mogu biti prepreka ili nedostatak u praksi odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u predškolskim ustanovama/vrtićima? Molimo Vas da u skladu sa svojom procjenom zaokružite samo jedan broj u redu. Smatram da prepreke ili nedostaci odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u praksi rada vrtića / predškolskih ustanova može biti / mogu biti...* Ispitanicima su bile ponuđene sljedeće tvrdnje: a) odgajateljevo nerazumijevanje koncepta i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj; b) odgajateljev nedostatak pedagoškoga znanja; c) nedostatak materijala za poučavanje i učenje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj unutar skupine; d) nezainteresiranost roditelja za poučavanje o održivome razvoju; e) nezainteresiranost ravnatelja za poučavanje o održivome razvoju; f) proširivanje obuke odgajatelja; g) nadopuna odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u kurikulum; h) uključivanje obiteljske i lokalne zajednice u odgoj i obrazovanje za održivi razvoj. Na ovo su pitanje ispitanici morali zaokružiti svoju procjenu na skali koja je glasila: 0 – ne znam (nije mi poznato), 1 – apsolutno se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – slažem se i ne slažem se, 4 – uglavnom se slažem i 5 – apsolutno se slažem.

5.6. Postupak prikupljanja i obrade podataka

Istraživanje je provedeno sa studentima 1., 2. i 3. godine preddiplomskoga studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja Učiteljskoga fakulteta u Rijeci. Nakon dobivene potvrde Učiteljskoga fakulteta u Rijeci, istraživanje je provedeno *online* anketom tijekom travnja 2021. godine. Svi su sudionici ovoga istraživanja prije ispunjavanja ankete bili informirani o cilju i svrsi istraživanja. Također, sudionicima je naglašeno da je sudjelovanje dobrovoljno kao i da je anketa u potpunosti anonimna, a dobiveni podaci koristit će se samo u svrhu pisanja završnoga rada. Dobiveni su podaci obrađeni adekvatnom statističkom analizom, odnosno programom za statističku obradu podataka IBM SPSS Statistics 20.

6. REZULTATI I RASPRAVA

U ovom će poglavlju završnoga rada biti prikazani rezultati i rasprava istraživanja provedenoga sa studentima 1., 2. i 3. godine preddiplomskoga studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja Učiteljskoga fakulteta u Rijeci.

6.1. Rezultati istraživanja o izvorima informacija/znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj

Prvi zadatak ovoga istraživanja odnosio se na utvrđivanje koji su izvori informacija/znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Rijeci, a glasilo je:

Zadatak 1: Utvrditi koji su izvori informacija/znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Ovaj je zadatak ispitan pitanjem: *Molim vas, procijenite svoje znanje o održivome razvoju zaokružujući samo jedan broj u redu. Informacije koje imate o održivome razvoju dobili ste putem....* Ispitanicima su bile ponuđene sljedeće tvrdnje: *televizije; računala; članaka; slušao/la sam kolegij na fakultetu u dosadašnjem obrazovanju; slušao/la sam o tome u školi (osnovnoj, srednjoj); na internetu, raznim portalima i društvenih mreža; od prijatelja i od obitelji.* Svoje procjene ispitanici su izražavali Likertovom skalom od šest stupnjeva (0 – ništa do 5 – vrlo mnogo).

Rezultati o tome koji su glavni izvori informacija/znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja prikazani su u Tablici 1.

Tablica 1. Rezultati istraživanja o izvorima informacija/znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj

Izvori informacija/znanja:	N	RASPON	MIN	MAX	M	SD
televizija	54	5,00	1,00	6,00	3,24	1,60
računalo	54	4,00	1,00	5,00	2,74	1,26
članak	54	4,00	1,00	5,00	3,15	1,31
slušao/la sam kolegij na fakultetu u dosadašnjem obrazovanju	54	5,00	1,00	6,00	3,98	1,85
slušao/la sam o tome u školi (osnovnoj, srednjoj)	54	5,00	1,00	6,00	3,52	1,68
na internetu, raznim portalima i društvenim mrežama	54	5,00	1,00	6,00	3,43	1,67
od prijatelja	54	5,00	1,00	6,00	3,09	1,57
od obitelji	54	5,00	1,00	6,00	3,31	1,68

Legenda: N = broj ispitanika; raspon rezultata; M = aritmetička sredina; SD = standardna devijacija; MIN = minimum i MAX = maksimum.

Ispitanici najvišim rezultatima aritmetičke sredine procjenjuju da im je *slušanje kolegija na fakultetu u dosadašnjem obrazovanju* glavni izvor znanja/informacija o održivome razvoju i odgoju obrazovanju za održivi razvoj (M = 3,98, SD = 1,85). Također, u visokoj se mjeri slažu da im je *slušanje o tome u školi (osnovnoj, srednjoj)* jedan od glavnih izvora znanja/informacija o održivome razvoju i odgoju obrazovanju za održivi razvoj (M = 3,52, SD = 1,68). Na temelju dobivenih rezultata istraživanja može se zaključiti da je ispitanicima ovoga istraživanja odgoj i obrazovanje za održivi razvoj u osnovnoškolskom, srednjoškolskom i fakultetskom sustavu bio u dobroj mjeri implementiran.

Navedeni rezultati sukladni su i s nedavno provedenim istraživanjem autorica Anđić i Ćurić (2020) u kojemu su uzorak također bili studenti Učiteljskoga fakulteta u Rijeci. Rezultati istraživanja pokazuju visok rezultat aritmetičke sredine fakulteta kao izvora znanja/informacija o održivome razvoju. Anđić i Ćurić (2020) ističu da su

navedeni rezultati bili očekivani s obzirom na to da se na Učiteljskome fakultetu u Rijeci provodi sustavno obrazovanje studenata upisanih u programe obrazovanja čiji je cilj poučavanje o održivome razvoju. Važno je napomenuti i da su održivi razvoj i pitanja okoliša dio nacionalnoga obrazovnog programa u cijelom obrazovnom sustavu u Hrvatskoj (Anđić, Ćurić, 2020).

S druge strane, ispitanici najnižim rezultatima aritmetičke sredine procjenjuju da im je *računalo* jedan od najrjeđih izvora znanja/informacija o održivome razvoju i odgoju obrazovanju za održivi razvoj ($M = 2,74$, $SD = 1,26$). Vrlo niska aritmetička sredina pokazuje da ni *članci* nisu veliki izvor informacija/znanja o održivome razvoju i odgoju obrazovanju za održivi razvoj ($M = 3,15$, $SD = 1,31$). Moguće je da studenti zbog sveukupnih obaveza nemaju dovoljno slobodnoga vremena za proučavanje teme održivoga razvoja koristeći se računalom ili člancima koji su dostupni na internetu. Naravno, ova se teza ne može potvrditi s obzirom na to da se unutar istraživanja nisu propitivale navedene stvari.

Zanimljivo je da se navedeni rezultati ovoga istraživanja u manjoj mjeri poklapaju s istraživanjem autorice Rončević i njenih suradnika (2008). Istraživanje ovih autora provedeno je 2007. godine u studenome i prosincu, a uzorak su također bili studenti Učiteljskoga fakulteta u Rijeci. Istraživanje autorice Rončević i njenih suradnika (2008) pokazuje da studenti svoje znanje/informacije o održivome razvoju kao i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj primarno dobivaju iz medija. Točnije, 40 % ispitanika navodi internet kao jedan od medija. Najmanje informacija o održivome razvoju te odgoju i obrazovanju za održivi razvoj dobivaju od prijatelja, što se svakako poklapa i s istraživanjem u ovome završnom radu ($M = 3,09$, $SD = 1,57$). No, istraživanjem autorice Rončević i njenih suradnika (2008) vidljivo je da 85,3 % ispitanika navodi da informacije o održivome razvoju nisu dobivali od škole, čime autori ističu da tema održivoga razvoja još uvijek nije zaživjela u kurikulumu osnovne, ali ni srednje škole. Navedena se tvrdnja ni u najmanjoj mjeri ne poklapa s dobivenim rezultatima istraživanja ovoga završnog rada budući da su ispitanici istaknuli da najviše informacija o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj dobivaju od odgojno-obrazovnoga sustava, odnosno škola i fakulteta. Moguće je da se tijekom perioda od 2007. do 2021. godine dosta toga

promijenilo po pitanju implementacije pojma održivoga razvoja u kurikulumu osnovnih i srednjih škola, stoga se rezultati ovih dvaju istraživanja ne poklapaju.

Na temelju dobivenih rezultata može se zaključiti da je ispitanicima odgojno-obrazovni sustav glavni izvor informacija/znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj, čime se **potvrđuje** prva hipoteza ovoga završnog rada koja je glasila:

Hipoteza 1: Studentima studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja glavni izvor informacija/znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj slušanje je kolegija na fakultetu u dosadašnjem obrazovanju.

6.2. Rezultati istraživanja o stupnju znanja i razumijevanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj

Drugi zadatak ovoga istraživanja bilo je utvrditi stupanj znanja i razumijevanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Rijeci, a glasio je:

Zadatak 2: Utvrditi samoprocjene studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o stupnju znanja i razumijevanja o održivome razvoju i o odgoju i obrazovanju za održivi razvoj.

Ovaj je zadatak realiziran dvama pitanjima. Prvo je pitanje istraživanja povezano s razinom znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj i glasilo je: *Procijenite svoje znanje o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj. O ovoj temi ukupno znam...*

Rezultati samoprocjene ispitanika o stupnju znanja o održivome razvoju te odgoju i obrazovanju za održivi razvoj prikazani su u Tablici 2. Graf 4. također pokazuje iste rezultate.

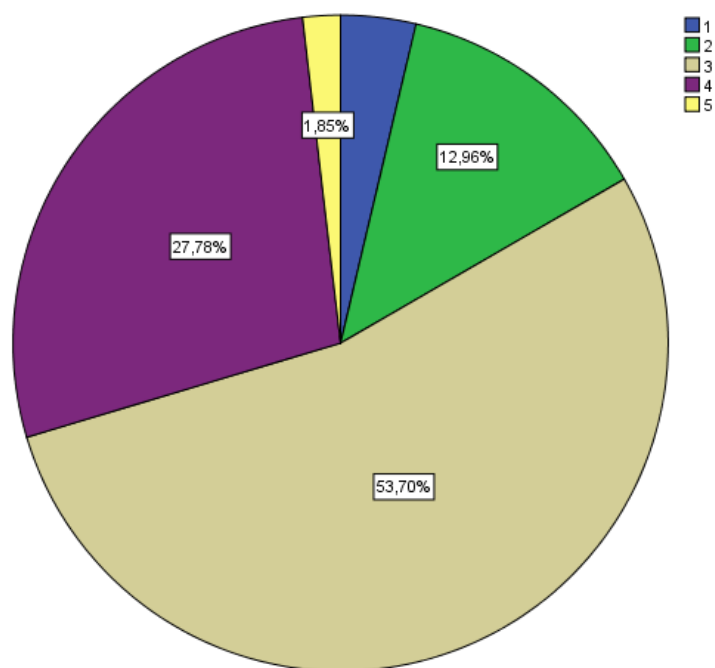
Tablica 2. Rezultati istraživanja o stupnju znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj

Tvrđnja:	N	RASPON	MIN	MAX	M	SD
Procijenite svoje znanje o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj. O ovoj temi ukupno znam...	54	4	1	5	3,11	,793

Legenda: N = broj ispitanika; raspon rezultata; M = aritmetička sredina; SD = standardna devijacija; MIN = minimum i MAX = maksimum

Iz Grafa 4. vidljivo je da više od polovice ispitanika procjenjuje svoje znanje o održivome razvoju kao i o odgoju i obrazovanju za održivi razvoj „osrednjim“ (53,70 %), dok vrlo malen broj ispitanika, točnije 15 ispitanika procjenjuje da imaju mnogo znanja (27,78 %), a jedan ispitanik procjenjuje da ima vrlo mnogo znanja (1,85 %). Suprotno tome, samo dva ispitanika procjenjuju da imaju vrlo malo znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj (3,7 %), a svega 7 ispitanika procjenjuje da ima malo znanja (13,0 %). Iz dobivenih je rezultata vidljivo da su rezultati istraživanja relativno pozitivni, s obzirom na to da velik broj ispitanika svoje znanje o ovoj temi barem procjenjuje „osrednjim“.

Graf 4. Rezultati istraživanja o stupnju znanja o održivome razvoju te odgoju i obrazovanju za održivi razvoj

Drugo je pitanje povezano s razinom razumijevanja koncepta održivoga razvoja i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj, a glasilo je: *Prema Vašemu mišljenju, koja je Vaša razina razumijevanja područja održivoga razvoja i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj?*. Na oba su pitanja ispitanici svoje procjene izražavali Likertovom skalom od šest stupnjeva (0 – ništa do 5 – vrlo mnogo).

Rezultati samoprocjene ispitanika o stupnju razumijevanja održivoga razvoju i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj prikazani su u Tablici 3. Također, isti su rezultati prikazani na Grafu 5. Vidljivo je da se rezultati o stupnju razumijevanja i znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj ispitanika u većoj mjeri poklapaju.

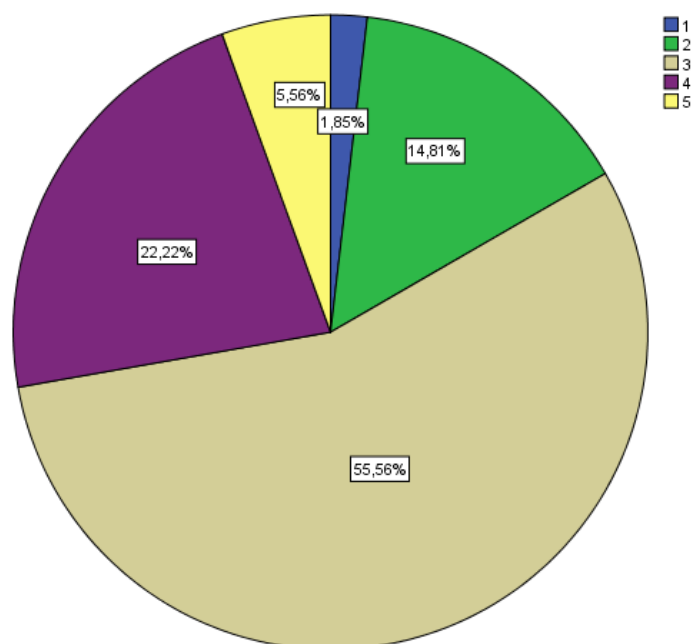
Tablica 3. Rezultati istraživanja o stupnju razumijevanja održivoga razvoja i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj

Tvrđnja:	N	RASPON	MIN	MAX	M	SD
Prema Vašemu mišljenju, koja je Vaša razina razumijevanja područja održivoga razvoja i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj?	54	4	1	5	3,15	,810

Legenda: N = broj ispitanika; raspon rezultata; M = aritmetička sredina; SD = standardna devijacija; MIN = minimum i MAX = maksimum

Iz Grafa 5. i Tablice 3. vidljivi su rezultati istraživanja o stupnju razumijevanja održivoga razvoja te odgoja i obrazovanja za održivi razvoj. Ponovno više od polovice ispitanika procjenjuje svoje razumijevanje održivoga razvoja i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj „osrednjim“ (55,56 %). Nešto manji broj ispitanika procjenjuje da ima mnogo (22,22 %), odnosno vrlo mnogo razumijevanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj (5,56 %). Po pitanju teme održivoga razvoja i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj samo jedan ispitanik procjenjuje da ima vrlo malo razumijevanja (1,9 %), dok 14,8 % ispitanika procjenjuje da ima malo razumijevanja o navedenoj temi. Može se reći da su i ovi rezultati istraživanja u većoj mjeri pozitivni budući da više od 50 % ispitanika ima barem osrednje razumijevanje održivoga razvoja i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj.

Graf 5. Rezultati istraživanja o stupnju razumijevanja održivoga razvoju i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj

Analizom socijalno-ekoloških istraživanja, Rončević i njeni suradnici (2008) ističu da je većini ispitanika pojam održivoga razvoja nejasan, iako je prisutan u njihovim stavovima kao multidimenzionalan pojam. Navedena analiza pojedinih socijalno-ekoloških istraživanja u manjoj se mjeri poklapa s istraživanjem ovoga završnog rada. Iako većina ispitanika svoje znanje i razumijevanje o održivome razvoju procjenjuje „osrednjim“, u određenoj su mjeri svejedno informirani o pojmu održivoga razvoja kao i o odgoju i obrazovanju za održivi razvoj. Uspješna implementacija odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u sadržaj studijskoga programa Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Rijeci može biti razlog dobrog razumijevanja i znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi.

Vrlo dobar primjer implementacije odgoja i obrazovanja za održivi razvoj vidljiv je i na njemačkome Sveučilištu u Lüneburgu, čiji moto glasi: „budućnost sveučilišta – sveučilišta budućnosti“. Odgoj i obrazovanje na navedenom sveučilištu provodi se tijekom trogodišnjega projekta koji se vodi sljedećim pitanjima: kako se sveučilište treba

nositi s novim izazovima paradigme održivoga razvoja te kako se sveučilište mijenja prilikom implementacije održivoga razvoja (Rončević i sur., 2008). Ovim se projektom potiče razvoj kompetencija studenata i nastavnika za područje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj (Rončević i sur., 2008). Poučavanjem, nastavnici u suradnji sa studentima rješavaju probleme održivoga razvoja. Također, studenti u programu projekta imaju mogućnost identifikacije društvenih i globalnih problema održivoga razvoja te imaju mogućnost surađivati s vanjskim stručnjacima koji imaju praktično iskustvo u rješavanju problema održivoga razvoja (Rončević i sur., 2008). Navedeno je primjer vrlo dobre implementacije odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u okviru jednoga sveučilišta. Slične bi projekte bilo dobro implementirati u sveučilišta u Hrvatskoj ne bi li odgoj i obrazovanje za održivi razvoj bio zastupljeniji, a studenti stekli bolje kompetencije, ali i dostatno znanje i razumijevanje.

Na temelju dobivenih rezultata može se zaključiti da više od 50 % ispitanika svoje znanje i razumijevanje o održivome razvoju kao i o odgoju i obrazovanju za održivi razvoj procjenjuje „osrednjim“, čime se **potvrđuje** druga hipoteza ovoga završnog rada koja je glasila:

Hipoteza 2: Studenti studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (samo)procjenjuju da posjeduju osrednji stupanj znanja i razumijevanja o održivome razvoju kao i o odgoju i obrazovanju za održivi razvoj.

6.3. Rezultati istraživanja o načinu sagledavanja ključnoga koncepta u definiciji održivoga razvoja

Treći zadatak ovoga istraživanja bio je ispitati mišljenja ispitanika o načinu sagledavanja ključnoga koncepta u definiciji održivoga razvoja, a glasilo je:

Zadatak 3: Ispitati mišljenja studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o načinu sagledavanja ključnoga koncepta u definiciji održivoga razvoja.

Mišljenja ispitanika provjerena su dvama pitanjima. Prvo je glasilo: *Što od navedenoga smatrate ključnim konceptom u definiciji održivoga razvoja?* i sadržavalo je pet čestica. Drugo je pitanje glasilo: *Na temelju sljedećih izjava molim Vas da u skladu*

sa svojom procjenom zaokružite samo jedan broj u redu, ovisno o (ne)slaganju s tvrdnjama koje su ponuđene. Održivi razvoj podrazumijeva... U tom smislu posljednje pitanje ispitano je skalom koja je imala devet tvrdnji.

Rezultati mišljenja ispitanika o načinu sagledavanja ključnoga koncepta u definiciji održivoga razvoja prikazani su Tablicom 4.

Tablica 4. Rezultati istraživanja o načinu sagledavanja ključnoga koncepta u definiciji održivoga razvoja

Tvrdnje:	N	Frekvencija	Postotak
1. zaštita okoliša	54	6	11,1
2. sposobnost održavanja rasta i razvoja tijekom vremena	54	0	0
3. postizanje ravnoteže između ekonomskih, okolišnih i socijalnih aspekata	54	28	51,9
4. razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjosti bez ugrožavanja budućih potreba	54	17	31,5
5. stalan ekonomski razvoj s obzirom na okoliš	54	3	5,5

Legenda: N = broj ispitanika, Frekvencija = učestalost odabira ispitanika, postotak

Iz rezultata prikazanih u Tablici 4. vidljivo je da više od polovice ispitanika *postizanje ravnoteže između ekonomskih, okolišnih i socijalnih aspekata* smatra ključnim konceptom u definiciji održivoga razvoja (51,9 %). Nešto manji broj ispitanika, točnije N = 17, smatra da je ključni koncept definicije održivoga razvoja *razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjosti bez ugrožavanja budućih potreba* (31,5 %). Ni jedan ispitanik ne smatra da je *sposobnost održavanja rasta i razvoja tijekom vremena* ključni koncept definicije održivoga razvoja. Rezultati istraživanja dobiveni ovim pitanjem dosta su raznoliki s obzirom na to da i jedan dio ispitanika ključnim konceptom održivoga razvoja smatra *zaštitu okoliša* (11,1 %). Jasno je da ne postoji jedinstveni koncept održivoga razvoja, što je ujedno i opisano u ovome završnom radu, stoga prema rezultatima ovoga dijela istraživanja veliki broj ispitanika posjeduje dostatno razumijevanje značenja koncepta održivoga razvoja.

U svome istraživanju Rončević i suradnici (2008) ispitali su informiranost i razumijevanje koncepta održivoga razvoja. Rezultati su pokazali da 41,6 % posto ispitanika ne zna značenje koncepta održivoga razvoja, dok četvrtina ispitanika održivi razvoj povezuje s odnosom prema okolišu i prirodi. Ostatak ispitanika, točnije 15,8 % pojam održivoga razvoja povezuje s problemima društva i posljedicom razvoja. Vrlo malen broj ispitanika, njih 4 %, ovaj pojam povezuje s konceptom cjeloživotnoga učenja i obrazovanja kao i s gospodarskim razvojem (Rončević i sur., 2008). U konačnici, autori zaključuju da većina ispitanika ne zna definirati koncept održivoga razvoja. Iako u navedenim istraživanju nije korištena ista skala kao u istraživanju ovoga završnog rada, i dalje se rezultati mogu usporediti. Vidljivo je da studenti 2008. godine na Učiteljskom fakultetu u Rijeci imaju drugačije sagledavanje koncepta održivoga razvoja u odnosu na studente 2021. godine. Moguće je da se u okviru Učiteljskoga fakulteta u Rijeci implementacija održivoga razvoja znatno poboljšala pa studenti imaju puno bolju i jasniju sliku koncepta održivoga razvoja.

Ovaj dio istraživanja završnoga rada također se može usporediti i s istraživanjem provedenim 2015. godine čiji je uzorak bio 105 mladih osoba iz različitih dijelova Bosne i Hercegovine. Vugec i Pavić-Rogošić (2015) istraživanjem su ispitali informiranost i razumijevanje koncepta održivoga razvoja mladih osoba. Od ispitanika se tražilo da svojim riječima napišu definiciju održivoga razvoja, koje je poimanje održivoga razvoja te što ono obuhvaća. Četvrtina ispitanika (26,6 %) ostavila je prazan prostor, odnosno nisu znali definirati koncept održivoga razvoja. Ispitanici koji su definirali koncept održivoga razvoja navodili su da održivi razvoj vodi računa o resursima za budućnost, brine se za razvoj zajednice ili označava ekonomski rast i razvoj. Drugi dio ispitanika održivi razvoj povezuje s obnovljivim izvorima energije te navode da održivi razvoj ima odgovornost prema zajednici i prirodi (Vugec, Pavić-Rogović, 2015). Prema rezultatima istraživanja autori su zaključili da ispitanici imaju nepotpuno razumijevanje koncepta održivoga razvoja, odnosno pojam održivosti povezuju samo s nekom dimenzijom, primjerice ekonomskom, društvenom ili okolišnom. Ispitanicima ovoga završnog rada bile su ponudene tvrdnje, odnosno gotove definicije koncepta održivoga razvoja, stoga se ne može sa sigurnošću reći da bi svaki ispitanik znao definirati koncept održivoga razvoja.

Sljedeći dio istraživanja o načinu sagledavanja koncepta održivoga razvoja veže se uz pitanje: *Na temelju sljedećih izjava molim Vas u skladu sa svojom procjenom zaokružite samo jedan broj u redu ovisno o (ne)slaganju s tvrdnjama koje su ponuđene. Održivi razvoj podrazumijeva...* Dobiveni rezultati, tj. odgovori na ovo pitanje koje je sadržavalo 9 tvrdnji prikazani su u Tablici 5.

Tablica 5. Rezultati istraživanja o načinu sagledavanja održivoga razvoja

Održivi razvoj podrazumijeva...	N	RASPON	MIN	MAX	M	SD
održavanje biološke raznolikosti unutar lokalnoga okoliša	54	3	1	4	2,35	1,43
razvoj novih tehnologija za smanjenje utjecaja štetnih tvari u proizvodnji	54	3	1	4	2,39	1,39
recikliranje otpadnih proizvoda	54	1	1	2	1,26	,44
iskorištavanje prirodnih resursa u ljudsku korist paralelno s održavanjem kritičnoga prirodnog kapitala	54	5	1	6	3,61	1,60
stavljanje potreba prirode ispred potreba čovječanstva	54	5	1	6	3,61	1,68
održavanje visoke i stabilne razine gospodarskoga rasta	54	5	1	6	4,30	1,48
značajan stupanj lokalne proizvodnje i potrošnje	54	5	1	6	4,15	1,70
pomaganje ljudima u izbjegavanju gladi i bolesti	54	4	1	5	2,94	1,30
društveni napredak koji prepoznaje potrebe svih	54	4	1	5	2,63	1,17

Legenda: N = broj ispitanika; raspon rezultata; M = aritmetička sredina; SD = standardna devijacija; MIN = minimum i MAX = maksimum

Ispitanici najvišim rezultatima aritmetičke sredine procjenjuju da održivi razvoj podrazumijeva *održavanje visoke i stabilne razine gospodarskoga rasta* ($M = 4,30$, $SD = 1,48$). Suprotno tome, najmanji broj ispitanika tvrdnju *održavanje biološke raznolikosti unutar lokalnoga okoliša* podrazumijeva kao dio održivoga razvoja ($M = 2,35$, $SD = 1,43$). Nešto veći broj ispitanika tvrdnje *značajan stupanj lokalne proizvodnje i potrošnje* ($M = 4,15$, $SD = 1,70$) i *iskorištavanje prirodnih resursa u ljudsku korist paralelno s održavanjem kritičnoga prirodnog kapitala* ($M = 3,61$, $SD = 1,60$) podrazumijeva dijelom održivoga razvoja. Na temelju dobivenih rezultata moguće je zaključiti da su slaganja i neslaganja s određenim tvrdnjama održivoga razvoja raznolika. Ipak, pojam održivoga razvoja nije moguće obuhvatiti samo jednom tvrdnjom, što objašnjava raznolikost rezultata ovoga dijela istraživanja.

Posavec (2016) je svojim istraživanjem također ispitala što studenti i studentice Sveučilišta u Rijeci podrazumijevaju pod pojmom održivoga razvoja. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 1347 studenata raznih studija. Najveći broj ispitanika pod pojmom održivoga razvoja podrazumijeva „brigu o prirodi i okolišu kroz korištenja obnovljivih izvora energije, recikliranje i racionalnije iskorištavanje prirodnih dobara“ (Posavec, 2016: 22). Iz rezultata istraživanja može se zaključiti da većina studenata pojam održivoga razvoja povezuje s recikliranjem, obnovljivim izvorima energije, očuvanjem tla i sličnim. Puno manje ispitanika pojam održivoga razvoja povezuje s rješavanjem društvenih pitanja i smanjenjem siromaštva (Posavec, 2016). Rezultati spomenutoga istraživanja u manjoj se mjeri podudaraju s dobivenim rezultatima ovoga istraživanja, s obzirom na to da vrlo malen broj ispitanika pod pojmom održivoga razvoja podrazumijeva „recikliranje otpadnih proizvoda“ ($M = 1,26$, $SD = ,44$).

Na temelju dobivenih rezultata može se zaključiti da ispitanici koncept održivoga razvoja primarno povezuju s postizanjem ravnoteže između ekonomskih, okolišnih i socijalnih aspekata te smatraju da pojam održivoga razvoj podrazumijeva održavanje visoke i stabilne razine gospodarskoga rasta. Na temelju toga može se zaključiti da se treća hipoteza ovoga završnog rada **odbacuje**:

Hipoteza 3: Studenti studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja ključni koncept u definiciji održivoga razvoja sagledavaju kao sposobnost održavanja rasta i razvoja tijekom vremena.

6.4. Rezultati istraživanja o osobnim namjerama i promjenama za život na održiviji način

Četvrti istraživački zadatak odnosio se na propitivanje osobnih namjera i promjena za život na održiviji način studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Rijeci, a glasio je:

Zadatak 4: Ispitati koje osobne namjere i promjene za život na održiviji način provode studenti studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Ovim su se dijelom istraživanja ispitivali osobni stavovi studenata prema praksi održivoga razvoja te je ispitanicima bila ponuđena skala od 19 tvrdnji. Svoju su procjenu iskazivali Likertovom skalom od šest stupnjeva (0 – ne znam/nije mi poznato do 5 – apsolutno se slažem). Tvrdnje su se odnosile na praksu životnoga stila, ponašanje potrošača, upravljanje resursima, učinkovitost transporta te na očuvanje okoliša, a vidljive su u Tablici 6.

Tablica 6. Rezultati istraživanja osobnih namjera i promjena za život na održiviji način

Tvrdnje:	N	RASPON	MIN	MAX	M	SD
izbjegavam kupnju proizvoda tvrtke čiji interes nije briga za okoliš	54	5	1	6	3,80	1,45
kupujem ekološke proizvode	54	5	1	6	4,31	1,58
kupujem lokalne proizvode	54	5	1	6	4,26	1,64
mijenjam kupovne navike (odabirem samo proizvode koje bih doista mogao/la koristiti)	54	5	1	6	4,12	1,87
recikliram otpad	54	4	1	5	2,85	1,19

recikliram materijale (npr. smanjujem potrošnju papira)	54	4	1	5	3,30	1,28
štedim električnu energiju (gašenjem nepotrebnih svjetala i ostalih uređaja)	54	4	1	5	2,80	1,29
koristim visokoenergetski učinkovite proizvode	54	5	1	6	4,13	1,49
koristim alternativnu energiju (npr. solarna/vjetroelektrana)	54	5	1	6	2,98	1,68
odlazim u rabljenja tržišta	54	5	1	6	2,96	1,72
koristim manje vode prilikom tuširanja	54	5	1	6	3,78	1,76
recikliram vodu za druge potrebe	54	5	1	6	3,00	1,73
šetam ili vozim bicikl umjesto automobil	54	5	1	6	3,30	1,64
učestalije koristim javni prijevoz	54	5	1	6	3,09	1,74
dijelim taksi s drugom osobom	54	5	1	6	3,17	1,61
izbjegavam proizvodnju smeća	54	5	1	6	3,69	1,50
čistim plaže/rijeka/planine nakon aktivnosti na otvorenom	54	5	1	6	3,39	1,69
sadim drveće	54	5	1	6	2,94	1,74
zagovaram pokrete za zaštitu prirode	54	5	1	6	3,31	1,87

Legenda: N = broj ispitanika; raspon rezultata; M = aritmetička sredina; SD = standardna devijacija; MIN = minimum i MAX = maksimum

Ispitanici najvišim rezultatima aritmetičke sredine procjenjuju da im je *kupnja ekoloških proizvoda* ($M = 4,31$, $SD = 1,58$) i *lokalnih proizvoda* ($M = 4,26$, $SD = 1,64$) najčešća osobna namjera, odnosno promjena za održivi način življenja. Suprotno tome, najmanji broj ispitanika odabire *štednju električne energije (gašenjem nepotrebnih*

svjetala i ostalih uređaja) ($M = 2,80$, $SD = 1,29$) te *recikliranje otpada* ($M = 2,85$, $SD = 1,19$) kao osobnu namjeru ili promjenu za održiviji način življenja. Drugim riječima, vrlo malen broj ispitanika ne obraća pozornost na vrlo važne aspekte koji omogućuju održiviju budućnost, a to je prije svega recikliranje otpada i štednja električne energije. Iz navedenih rezultata prikazanih u Tablici 6. može se zaključiti da velik broj ispitanika i dalje nema pozitivne osobne namjere ili promjene za održiviji način življenja.

U istraživanju autorica Vugec i Pavić-Rogošić (2015: 9) ispitanicima je bila ponuđena tvrdnja „Recikliranje je obaveza tvrtki čija je to djelatnost, a ne svakog građanina“ s kojom se u potpunosti složilo svega 6,9 % ispitanika. Drugim riječima, više od polovice ispitanika nije se složilo s gore navedenom tvrdnjom. Ovi rezultati istraživanja ukazuju na to da je u određenoj mjeri ipak potrebna edukacija mladih o odgovornome postupanju s otpadom kao i o tome koje su sve odgovornosti pojedinca po pitanju recikliranja otpada. Rezultati istraživanja autorica Vugec i Pavić-Rogošić (2015) u većoj se mjeri poklapaju s rezultatima ovoga dijela istraživanja završnoga rada s obzirom da malen broj ispitanika recikliranje otpada ne podrazumijeva osobnom namjerom ili promjenom za održivi način življenja.

Istraživanjem Rončević i njenih suradnika (2008) također je ispitano ponašanje ispitanika i percepcija njihove uloge u održivome razvoju. Rezultati su ukazali da 70 % ispitanika smatra da zaštita okoliša i očuvanje tradicije nisu manje važni od materijalnoga aspekta životnog standarda. Sukladno navedenome, 61 % i 63 % ispitanika izjasnilo se da vode računa o potrošnji vode i električne energije (Rončević i sur., 2008). Iz navedenoga istraživanja može se vidjeti da su studenti Učiteljskoga fakulteta u Rijeci u akademskoj godini 2007. imali znatno bolju osobnu namjeru i promjenu za održivi način življenja štednjom vode i električne energije od studenata koji trenutno polaze studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u 2020./2021. godini.

Jedan dio rezultata prethodno navedenoga istraživanja pokazuje da polovica ispitanika obraća pozornost na zemlju podrijetla i ostale deklaracije prilikom kupovine raznih proizvoda u trgovini (Rončević i sur., 2008). Ovi su rezultati istraživanja u većoj mjeri sukladni rezultatima istraživanja ovoga završnoga rada s obzirom na to da je jedan

dio ispitanika procijenio tvrdnju: „izbjegavam kupnju proizvoda tvrtke čiji interes nije briga za okoliš“ (M = 3,80 SD = 1,45).

Na temelju dobivenih rezultata može se zaključiti da jedan dio ispitanika provodi određene osobne namjere i promjene s ciljem održivoga načina življenja, čime se **djelomično potvrđuje** četvrta hipoteza koja glasi:

Hipoteza 4: Studenti studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Rijeci provode većinu pozitivnih osobnih namjera i promjena za život na održiviji način.

6.5. Rezultati istraživanja o mogućim preprekama ili nedostacima prakse odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u predškolskim ustanovama/vrtićima

Posljednji, peti zadatak ovoga istraživanja odnosio se na procjenjivanje aspekata rada budućih odgajatelja, odnosno studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o mogućim preprekama ili nedostacima prakse odgoja i obrazovanja za održivi razvoj, a glasilo je:

Zadatak 5: Utvrditi procjene studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o aspektima rada budućega odgajatelja koji mogu biti prepreka ili nedostatak u praksi odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u predškolskim ustanovama / vrtićima.

U anketnome upitniku ispitanicima je bilo ponuđeno 8 tvrdnji na koje su Likertovom skalom od šest stupnjeva (0 – ne znam (nije mi poznato) do 5 – apsolutno se slažem) iskazivali mišljenje, odnosno procjene o mogućim preprekama ili nedostacima odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u praksi rada vrtića / predškolskih ustanova. Navedene tvrdnje, kao i rezultati ovoga dijela istraživanja vidljivi su u Tablici 7.

Prema rezultatima ovoga dijela istraživanja najveći je broj ispitanika iskazao slaganje s tvrdnjom da *nedostatak materijala za poučavanje i učenje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj unutar skupine* predstavlja najveću prepreku za provođenje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u predškolskim ustanovama / vrtićima (M = 3,74, SD = 1,77). Ispitanici se u najvećoj mjeri ne slažu s tvrdnjom da *odgajateljevo nerazumijevanje koncepta i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj* ne predstavlja

prepreku za provođenje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u predškolskim ustanovama / vrtićima ($M = 1,44$, $SD = ,77$).

Tablica 7. Rezultati istraživanja o mogućim preprekama ili nedostacima prakse odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u predškolskim ustanovama / vrtićima

Tvrdnje:	N	RASPON	MIN	MAX	M	SD
odgajateljevo nerazumijevanje koncepta i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj	54	2	1	3	1,44	,77
odgajateljev nedostatak pedagoškoga znanja	54	4	1	5	3,20	1,32
nedostatak materijala za poučavanje i učenje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj unutar skupine	54	5	1	6	3,74	1,77
nezainteresiranost roditelja za poučavanje o održivome razvoju	54	4	1	5	2,57	1,74
nezainteresiranost ravnatelja za poučavanje o održivome razvoju	54	3	1	4	2,09	1,34
usavršavanje odgajatelja	54	5	1	6	3,44	1,81
nadopuna odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u kurikulum	54	5	1	6	3,11	1,78
uključivanje obiteljske i lokalne zajednice u odgoj i obrazovanje za održivi razvoj	54	5	1	6	2,98	1,88

Legenda: N = broj ispitanika; raspon rezultata; M = aritmetička sredina; SD = standardna devijacija; MIN = minimum i MAX = maksimum

U zadatku ovoga istraživanja ispitivalo se razumijevanje i znanje ispitanika o području održivoga razvoja i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj. Iz dobivenih rezultata istraživanja vidljivo je da je više od polovice ispitanika svoje znanje i razumijevanje o području održiva razvoja i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj procijenilo barem „osrednjim“, što objašnjava zašto se velika većina ne slaže s prethodno navedenom tvrdnjom ovoga dijela istraživanja. Kako ispitanici procjenjuju da imaju razumijevanje i znanje o području održivoga razvoja u dobroj mjeri, tako jednako procjenjuju da im *nerazumijevanje koncepta i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj* neće biti prepreka u budućem radu. No, važno je istaknuti da veći broj ispitanika iskazuje slaganje s tvrdnjom da *odgajateljev nedostatak pedagoškoga znanja* ($M = 3,20$, $SD = 1,32$) te *usavršavanje odgajatelja* ($M = 3,44$, $SD = 1,81$) predstavljaju moguću prepreku za provođenje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u predškolskim ustanovama / vrtićima.

Navedeni rezultati u većoj su mjeri sukladni rezultatima istraživanja autorice Vukelić i njenih suradnika (2018) gdje su ispitanici procjenjivali koliko su spremni implementirati aspekte obrazovanja za održivi razvoj u svoj budući rad ($M = 3,55$, $SD = 0,62$). Ispitanici navedenoga istraživanja bili su budući nastavnici – studenti Nastavničkoga modula na Filozofskom fakultetu u Rijeci. Rezultati istraživanja upućuju da se ispitanici slažu s tvrdnjom da mogu uvesti problematiku održivoga razvoja u svoja buduća poučavanja (Vukelić i sur., 2018).

Rezultati ovoga dijela istraživanja završnoga rada također se mogu usporediti s istraživanjem autora Park, Kim i Yu (2016) u kojemu je sudjelovao 301 odgajatelj na području Koreje. Istraživanjem su utvrđeni stavovi odgajatelja o važnosti implementacije odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u predškolskim ustanovama te što prema njihovom mišljenju predstavlja prepreku implementacije odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u praksi. Većina ispitanika smatra da je vrlo potrebna provedba odgoja i obrazovanja za održivi razvoj od najranije dobi (49 %, $N = 147$) ili barem prilično potrebna (44 %, $N = 132$). Samo 7 % ispitanika smatra da je nepotrebna implementacija odgoja i obrazovanja za održivi razvoj za djecu rane i predškolske dobi. Unatoč ovim pozitivnim rezultatima, istraživanjem je utvrđeno da 59 % ispitanika ($N = 175$), odnosno odgajatelja, nije provelo ni jedan program ili aktivnosti koje su povezane s odgojem i obrazovanjem za održivi

razvoj. Svega 42 % ispitanika (N = 124) iznosi da su u manjoj mjeri proveli aktivnosti povezane s poticanjem razvoja osjetljivosti djece za održivi razvoj, a pod time najčešće misle „rasprave u krugu“ (Park i sur., 2016). Nadalje, nerazumijevanje koncepta održivoga razvoja odgajatelji smatraju najvećom preprekom za odgoj i obrazovanje za održivi razvoj (43 %, N = 113). Zbog navedenoga, ispitanici su izrazili mišljenje da je potrebna organizacija programa kojima će se odgajatelji dodatno educirati o temi održivoga razvoja te kako implementirati odgoj i obrazovanje za održivi razvoj u praksu (43 %, N = 127). Jasno je da se rezultati istraživanja autorica Park, Kim i Yu (2016) ne poklapaju s rezultatima istraživanja ovoga završnog rada. Naime, ispitanici ovoga istraživanja iskazali su da im *nerazumijevanje koncepta i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj* neće biti prepreka u budućem radu, dok je za odgajatelje na prostoru Koreje potpuno suprotno.

Budući bi odgajatelji u jednakoj mjeri trebali biti spremni razvijati osjetljivost održivoga razvoja djece te implementirati odgoj i obrazovanje za održivi razvoj u svome radu. Rezultati istraživanja ukazali su na to da se ispitanici u većoj mjeri slažu s tvrdnjom da *usavršavanje odgajatelja* znatno utječe na njegov buduću rad te predstavlja prepreku za odgoj i obrazovanje za održivi razvoj (M = 3,44, SD = 1,81). Istraživanje je pokazalo da su buduću odgajatelji svjesni značaja svoje uloge u implementaciji odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u svoj rad. Također, buduću su odgajatelji svjesni da je profesionalni razvoj u području odgoja i obrazovanja za održivi razvoj neophodan da bi uspješno implementirali temu održivoga razvoja u svojoj praksi.

Na temelju dobivenih rezultata može se zaključiti da se ispitanici u najvećoj mjeri ne slažu s tvrdnjom da *odgajateljevo nerazumijevanje koncepta i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj* ne predstavlja prepreku za provođenje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u predškolskim ustanovama / vrtićima, čime se **odbacuje** peta hipoteza koja je glasila:

Hipoteza 5: Studenti studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja procjenjuju da odgajateljevo nerazumijevanje koncepta i odgoja obrazovanja za održivi razvoj može biti prepreka ili nedostatak u praksi odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u predškolskim ustanovama / vrtićima.

7. ZAKLJUČAK

Ovim završnim radom htjelo se ukazati na značaj uloge odgajatelja u promicanju odgoja i obrazovanja za održivi razvoj. Odgojno-obrazovni djelatnici, odnosno odgajatelji, čine pokretačku snagu u zagovaranju vrijednosti koncepta održivoga razvoja (Skopljak, 2015). Svaki bi odgajatelj prema tome trebao upoznati djecu s pojmom održivoga razvoja i njegovim značajem da bi djeca od najranije, predškolske dobi težila održivijoj budućnosti.

U teorijskom dijelu ovoga rada prikazan je razvoj koncepta održivoga razvoja i značaj odgoja i obrazovanja za održivi razvoj. Također, istaknuta je uloga ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja za održivi razvoj te uloga odgajatelja kao važnoga čimbenika u implementaciji koncepta odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u sustav predškolskih ustanova.

U empirijskome dijelu rada prikazana je metodologija, odnosno cilj, svrha i zadaci istraživanja, kao i mjerni instrument te postupak prikupljanja i obrade podataka. Na samome kraju prikazani su rezultati istraživanja.

Prvi istraživački zadatak bio je *utvrditi koji su izvori informacija/znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*. Na temelju analize dobivenih rezultata istraživanja, utvrđeno je da studenti studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja odgojno-obrazovni sustav smatraju glavnim izvorom informacija/znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj, čime se **potvrđuje** prva hipoteza ovoga završnog rada koja je glasila: *Studentima studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Rijeci glavni izvori informacija/znanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj slušanje je kolegija na fakultetu u dosadašnjem obrazovanju*.

Drugi istraživački zadatak bio je *utvrditi samoprocjenu studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o stupnju znanja i razumijevanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj*. Rezultati su ukazali da više od polovice ispitanika svoje znanje i razumijevanje o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj procjenjuju „osrednjim“, čime se **potvrđuje** druga hipoteza ovoga

završnog rada: *Studenti studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Rijeci (samo)procjenjuju da imaju osrednji stupanj znanja i razumijevanja o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj.*

Treći istraživački zadatak bio je *ispitati mišljenja ispitanika o načinu sagledavanja ključnoga koncepta u definiciji održivoga razvoja.* Jedinstveni koncept održivoga razvoja ne postoji, stoga su rezultati ovoga dijela istraživanja raznoliki. Unatoč tome, na temelju dobivenih rezultata ovoga istraživanja može se zaključiti da ispitanici koncept održivoga razvoja primarno povezuju s postizanjem ravnoteže između ekonomskih, okolišnih i socijalnih aspekata te smatraju da pojam održivoga razvoja podrazumijeva održavanje visoke i stabilne razine gospodarskoga rasta. Zbog navedenoga, **odbacuje** se treća hipoteza ovoga završnog rada koja je glasila: *Ispitanici ključni koncept u definiciji održivoga razvoja sagledavaju kao sposobnost održavanja rasta i razvoja tijekom vremena.*

Četvrti istraživački zadatak bio je *ispitati koje osobne namjere i promjene za život na održiviji način provode studenti studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.* Ispitanicima je bilo ponuđeno devetnaest tvrdnji koje se odnose na praksu životnoga stila, ponašanje potrošača, upravljanje resursima, učinkovitost transporta te na očuvanje okoliša. Analizom dobivenih rezultata zaključuje se da jedan dio ispitanika provodi određene osobne namjere i promjene s ciljem održivoga načina življenja. Međutim, rezultati su ukazali i na to da vrlo malen broj ispitanika ne obraća pozornost na vrlo važne aspekte koji omogućuju održiviju budućnost, a to je prije svega recikliranje otpada i štednja električne energije, čime se **djelomično potvrđuje** četvrta hipoteza koja glasi: *Studenti Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Rijeci provode većinu pozitivnih osobnih namjera i promjena za život na održiviji način.*

Peti istraživački zadatak bio je *utvrditi procjene studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o aspektima rada budućega odgajatelja koji mogu biti prepreka ili nedostatak u praksi odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u predškolskim ustanovama / vrtićima.* Rezultati su ukazali da se ispitanici u najvećoj mjeri ne slažu s tvrdnjom da *odgajateljevo nerazumijevanje koncepta i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj* predstavlja prepreku za provođenje odgoja i obrazovanja za održivi

razvoj u predškolskim ustanovama / vrtićima. Na temelju dobivenih rezultata jasno je da budući odgajatelji procjenjuju da posjeduju dovoljno znanja o konceptu i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj. Najveći broj ispitanika iskazao je slaganje s tvrdnjom da *nedostatak materijala za poučavanje i učenje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj unutar skupine* predstavlja najveću prepreku za provođenje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u predškolskim ustanovama / vrtićima, čime se **odbacuje** peta hipoteza koja glasi: *Studenti Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Rijeci procjenjuju da odgajateljevo nerazumijevanje koncepta i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj može biti prepreka ili nedostatak u praksi odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u predškolskim ustanovama / vrtićima.*

Razmatrajući cjelokupno istraživanje ovoga rada, može se zaključiti da su dobiveni rezultati djelomično pozitivni. Jedinu iznimku čine rezultati četvrtoga zadatka istraživanja koji ukazuju da samo jedan dio ispitanika provodi određene osobne namjere i promjene s ciljem održivoga načina življenja, dok bi tome trebali težiti svi. Odgajatelji bi u svakom trenutku trebali težiti održivijoj budućnosti i time biti vođeni osobnim primjerom odgojno-obrazovnog rada jer ono čini glavno sredstvo u procesu razvoja osjetljivosti djece za održivi razvoj (Uzelac i sur., 2014). Rezultati ovoga istraživanja stoga mogu poslužiti kao moguće smjernice u radu budućih odgajatelja na način da se studenti prije svega dodatno informiraju o temi održivoga razvoja. Također, ovim će istraživanjem budući odgajatelji imati bolje razumijevanje koncepta održivoga razvoja.

8. LITERATURA

1. Anđić, D. (2013). O konceptu održivog razvoja. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 19 (74), 2–5.
2. Anđić, D. (2008). Paradigmatski aspekti problematike okoliša i odgoj za okoliš i održivi razvoj. *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja*, 14(2), 9–23.
3. Anđić, D. (2007). Paradigmatski aspekti problematike okoliša i odgoj za okoliš i održivi razvoj. *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja*, 14 (2), 9–23.
4. Anđić, D., Ćurić, A. (2020). What are the attitudes of future teachers about sustainable development in croatia? Validation and adaptation of the attitudes toward sustainable development scale. *ICERI2020 Proceedings*. 1448 – 1457.
5. Anđić, D., Lepičnik-Vodopivec, J., Uzelac, V. (2014). *Djeca – odgoj i obrazovanje – održivi razvoj: U potrazi za novim perspektivama razvoja odgoja i obrazovanja djece za održivi razvoj*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
6. Ärlemalm-Hagsér, E., Sandberg, A. (2011). Sustainable development in early childhood education: In-service students' comprehension of the concept. *Environmental Education Research* 17(2), 187–200.
Pribavljeno 1. 6. 2021. sa:
https://www.researchgate.net/publication/233229273_Sustainable_development_in_early_childhood_education_In-service_students'_comprehension_of_the_concept
7. Drljača, M. (2012). Koncept održivog razvoja i sustav upravljanja. *Kvalitet i izvrsnost*, 1 (1–2), 20–26 i 110.
Pribavljeno 15.5.2021. sa: <https://www.bib.irb.hr/580157>
8. Duh, M., Batič, J. (2008). Su-oblikovanje prostora u funkciji učenja za održivi razvoj. U V. Uzelac i L. Vujičić (ur.), *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj* (Vol. 1, str. 261–266). Rijeka: Učiteljski fakultet.
9. Engdahl, I., Rabušicová, M. (2012). Obrazovanje za održiv razvoj. *Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 18 (67), 6–9.

10. Eriksen, K.G. (2013) *Why Education for Sustainable Development Needs Early Childhood Education: The Case of Norway. Teacher Education for Sustainability*. 15 (1), 107–120.
Pribavljeno 5. 6. 2021. sa: <https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/handle/11250/2438178>
11. Grgurić, D. (2020). *Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj: primjeri dobrih praksi odgajatelja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju*. (Diplomski rad)
Pribavljeno 21. 5. 2021. sa: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffri%3A2199>
12. Hajdin, Lj. (2008). Dijalog – jedan od uvjeta cjeloživotnog učenja i održivi razvoj. U V. Uzelac i L. Vujičić (ur.), *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj* (Vol. 2, str. 233–238). Rijeka: Učiteljski fakultet.
13. Herceg, N. (2013). *Okoliš i razvoj: Environment and Sustainable Development*. Zagreb: SYNOPSIS d.o.o.
14. Hägglund, S., Samuelsson, I.P. (2009). Early childhood education and learning for sustainable development and citizenship. *International Journal of Early Childhood* 41, 49, 49–63.
Pribavljeno 31. 5. 2021. sa: <https://doi.org/10.1007/BF03168878>
15. Kostović-Vranješ, V. (2015). Baština – polazište za promicanje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 64 (3), 439–452.
16. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2011). *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*. Zagreb: Printera grupa
Pribavljeno 20. 5. 2021. sa:
http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf
17. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2014). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Nacionalni dokument.
Pribavljeno 19. 5. 2021. sa: [Ministarstvo znanosti i obrazovanja - Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje \(gov.hr\)](http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_kurikulum_za_rani_i_predskolski_odgoj_i_obrazovanje.pdf)
18. Mrnjauš, K. (2008). Obrazovanje za održivi razvoj. U V. Uzelac i L. Vujičić (ur.), *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj* (Vol. 2, str. 29–35). Rijeka: Učiteljski fakultet.

19. Park, E., Kim, H., Yu, S. (2016): Perceptions and Attitudes of Early Childhood Teachers in Korea About Education for Sustainable Development. *International Journal of Early Childhood*, 48, 369–385.
20. Posavec, N. (2016). *Stavovi studenata Sveučilišta u Rijeci spram koncepta, modela i izazova pri implementaciji sadržaja održivog razvoja u sveučilišne programe*. Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci. Diplomski rad. Pribavljeno 3. 6. 2021. sa:
<https://repository.ffri.uniri.hr/islandora/object/ffri%3A592>
21. Radeka, I., Petani, R., Rogić, A. M. (2008). Cjeloživotno obrazovanje nastavnika i održivi razvoj. U V. Uzelac i L. Vujičić (ur.), *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj* (Vol. 1, str. 301–306). Rijeka: Učiteljski fakultet.
22. Rakić, V., Vukušić, S. (2010). Odgoj i obrazovanje za vrijednosti. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 19 (4–5), 771–795.
23. Rončević, N., Ledić, J., Čulum, B. (2008). “I’m not sure what it is, but it is important” – Analysis of the Attitudes of Students of University of Rijeka in Terms of Sustainable Development. *Suvremene teme: međunarodni časopis za društvene i humanističke znanosti*, 1 (1), 62–75.
24. Samuelsson, P. I., Katz, L. (2008). *The Contribution of Early Childhood Education to a Sustainable Society*. Paris: UNESCO. Pribavljeno 1. 6. 2021. sa:
https://www.researchgate.net/publication/265435095_The_Contribution_of_Early_Childhood_Education_to_a_Sustainable_Society
25. Siraj-Blatchford, J., Smith, K. C., Samuelsson, I. P. (2010). *Education for Sustainable Development in the Early Years*. OMEP. Pribavljeno 22.5.2021. sa:
https://www.researchgate.net/publication/283152538_Education_for_Sustainable_Development_in_the_Early_Years
26. Skopljak, E. (2015). Kompetencije odgajatelja za odgoj i obrazovanje za održiv razvoj. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 20 (77/78), 39–40.
27. Slunjski, E. (2008.) *Dječji vrtić zajednica koja uči*. Zagreb: Spektar Media.

28. Smojver, V. (2008). Odgoj i obrazovanje za okoliš u dječjem vrtiću „Srednjaci“. U V. Uzelac i L. Vujičić (ur.), *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj* (Vol. 3, str. 35–41). Rijeka: Učiteljski fakultet.
29. Strugar, V. (2008). Kurikulum i održivi razvoj: Prema novim vrijednostima. U V. Uzelac i L. Vujičić (ur.), *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj* (Vol. 3, str. 1–7). Rijeka: Učiteljski fakultet.
30. Sušić, G., Radek, V. (2008). Zadržavanje emocionalnog doživljaja prirode kroz sustav obrazovanja djece – preduvjet cjeloživotnog učenja za održivi razvoj. U V. Uzelac i L. Vujičić (ur.), *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj* (Vol. 2, str. 75–84). Rijeka: Učiteljski fakultet.
31. Tatković, N., Diković, M., Štifanić, M. (2015). *Odgoj i obrazovanje za razvoj danas i sutra: Ekološke i društvene paradigme*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile.
32. Tominac, M. (2018). *Promicanje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj obilježavanjem „Međunarodnog dana biološke raznolikosti“*. (Diplomski rad) Pribavljeno 20. 5. 2021. sa:
<https://repositorij.foozos.hr/islandora/object/foozos%3A790>
33. Tufekčić, N. (2015). *Ekološka pedagogija: Osnovi nauke o odgoju za okolinu i održivi razvoj*. Sarajevo: Dobra knjiga.
34. Uzelac, V. (1996). *Okoliš – obrazovanje – odgajatelj/učitelj*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
35. Vrbičić, A. (2012). *Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj („zelena pedagogija“)*. Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Slavka Krautzeka bb.
Preuzeto s: <http://pedagogija.hr/ekvilibrij/pdf/odgoj-i-obrazovanje-za-odrzivi-razvoj-zelena-pedagogija.pdf>
36. Vugec, D. M., Pavić-Rogošić, L. (2015). *Mladi i održivi razvoj: Rezultati akcijskog istraživanja o razumijevanju održivog razvoja kod mladih u Bosni i Hercegovini*. Zagreb: ODRAZ – Održivi razvoj zajednice.
37. Vujičić, L. (2000.) Ekologija prostora i društvenih odnosa u institucionalnom kontekstu. U: Uzelac, V. (ur.) *Ekologija – korak bliže djetetu*. Rijeka: Adamić.
38. Vukelić, N., Rončević, N., Vinković, A. (2018). Jesu li budući nastavnici spremni za integraciju obrazovanja za održivi razvoj u nastavu? *Ka novim iskoracima u*

odgoju i obrazovanju. Zbornik radova sa 2. međunarodne znanstveno- stručne konferencije, 326–338.

9. PRILOZI

9.1. Prilog 1. Upitnik korišten u svrhu završnoga rada

ANKETA O ODRŽIVOME RAZVOJU ZA STUDENTE

Poštovani, pred Vama je anketa kojom ispitujemo stavove o održivome razvoju studenata studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja Učiteljskoga fakulteta u Rijeci. Ispunjavanje ankete u potpunosti je anonimno, a Vaše je sudjelovanje dobrovoljno. Za rješavanje upitnika potrebno je otprilike 5 – 10 minuta. Unaprijed Vam zahvaljujem na suradnji, trudu i vremenu uloženom za ispunjavanje!

Kontakt: Matea Salopek, RPOO (msalopek@uniri.hr)

ispitanici: ZAOKRUŽITE NAZIV STUDIJA I GODINU > studij: RPOO godina: 1 2
3 4 5

Jeste li član ekološke udruge ili druge organizacije koja se bavi pitanjima ekologije, okoliša i održivoga razvoja? DA NE

A. DIO – RAZUMIJEVANJE O ODRŽIVOME RAZVOJU I ODGOJU I OBRAZOVANJU ZA ODRŽIVI RAZVOJ

1. Molim Vas, procijenite svoje znanje o održivome razvoju ZAOKRUŽUJUĆI SAMO JEDAN BROJ U REDU. Informacije koje imate o održivome razvoju dobili ste putem:

	NIŠTA	VRLO MALO	MALO	OSREDNJE	MNOGO	VRLO MNOGO
1. televizije	0	1	2	3	4	5
2. računala	0	1	2	3	4	5
3. članaka	0	1	2	3	4	5

4. slušao/la sam kolegij na fakultetu u dosadašnjem obrazovanju	0	1	2	3	4	5
5. slušao/la sam o tome u školi (osnovnoj, srednjoj)	0	1	2	3	4	5
6. na internetu, raznim portalima i društvenim mrežama	0	1	2	3	4	5
7. od prijatelja	0	1	2	3	4	5
8. od obitelji	0	1	2	3	4	5

2. Procijenite svoje znanje o održivome razvoju i odgoju i obrazovanju za održivi razvoj. Molim, ZAOKRUŽITE SAMO JEDAN BROJ koji izražava Vašu procjenu;

O ovoj temi ukupno znam:

NIŠTA	VRLO MALO	MALO	OSREDNJE	MNOGO	VRLO MNOGO
0	1	2	3	4	5

3. Prema Vašemu mišljenju, koja je Vaša razina razumijevanja područja održivoga razvoja te odgoja i obrazovanja za održivi razvoj? Molim, ZAOKRUŽITE SAMO JEDAN BROJ koji izražava Vašu procjenu:

NIŠTA	VRLO MALO	MALO	OSREDNJE	MNOGO	VRLO MNOGO
0	1	2	3	4	5

4. Što od navedenoga smatrate ključnim konceptom u definiciji održivoga razvoja?
Molim, ZAOKRUŽITE SAMO JEDNO SLOVO koje izražava Vašu procjenu:

a) zaštitu okoliša

b) sposobnost održavanja rasta i razvoja tijekom vremena

c) postizanje ravnoteže između ekonomskih, okolišnih i socijalnih aspekata

d) razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjosti bez ugrožavanja budućih potreba

e) stalan ekonomski razvoj s obzirom na okoliš.

5. Na temelju sljedećih izjava molim Vas da u skladu sa svojom procjenom ZAOKRUŽITE SAMO JEDAN BROJ U REDU, ovisno o (ne)slaganju s tvrdnjama koje su ponuđene:

Održivi razvoj podrazumijeva...	Ne znam (nije mi poznato)	Apsolutno se NE slažem	Uglavnom se NE slažem	Slažem se i ne slažem se	Uglavnom se slažem	Apsolutno se slažem
održavanje biološke raznolikosti unutar lokalnoga okoliša	0	1	2	3	4	5
razvoj novih tehnologija za smanjenje utjecaja štetnih tvari u proizvodnji	0	1	2	3	4	5
recikliranje otpadnih proizvoda	0	1	2	3	4	5

iskorištavanje prirodnih resursa u ljudsku korist paralelno s održavanjem kritičnoga prirodnog kapitala	0	1	2	3	4	5
stavljanje potreba prirode ispred potreba čovječanstva	0	1	2	3	4	5
održavanje visoke i stabilne razine gospodarskoga rasta	0	1	2	3	4	5
značajan stupanj lokalne proizvodnje i potrošnje	0	1	2	3	4	5
pomaganje ljudima u izbjegavanju gladi i bolesti	0	1	2	3	4	5
društveni napredak koji prepoznaje potrebe svih	0	1	2	3	4	5

B. DIO – OSOBNI STAVOVI PREMA PRAKSAMA ODRŽIVOGA NAČINA ŽIVOTA

1. U tablici su navedene određene tvrdnje kojima se iskazuju osobne namjere i promjene moguće za život na održiviji način. Odnose se na praksu životnoga stila, ponašanje potrošača, upravljanje resursima, učinkovitost transporta te na očuvanje okoliša. Procijenite navedene tvrdnje ZAOKRUŽUJUĆI SAMO JEDAN BROJ U REDU, ovisno o (ne)slaganju s tvrdnjama koje PROVODITE u svome životu:

	Ne znam (nije mi poznato)	Apsolutno se NE slažem	Uglavnom se NE slažem	Slažem se i ne slažem se	Uglavnom se slažem	Apsolutno se slažem
izbjegavam kupnju proizvoda tvrtke čiji interes nije briga za okoliš	0	1	2	3	4	5
kupujem ekološke proizvode	0	1	2	3	4	5
kupujem lokalne proizvode	0	1	2	3	4	5
mijenjam kupovne navike (odabirem samo proizvode koje bih doista mogao/la koristiti)	0	1	2	3	4	5
recikliram otpad	0	1	2	3	4	5
recikliram materijale (npr. smanjujem potrošnju papira)	0	1	2	3	4	5

štedim električnu energiju (gašenjem nepotrebnih svjetala i ostalih uređaja)	0	1	2	3	4	5
koristim visokoenergetski učinkovite proizvode	0	1	2	3	4	5
koristim alternativnu energiju (npr. solarna/vjetroelektrana)	0	1	2	3	4	5
odlazim u rabljenja tržišta	0	1	2	3	4	5
koristim manje vode prilikom tuširanja	0	1	2	3	4	5
recikliram vodu za druge potrebe	0	1	2	3	4	5
šetam ili vozim bicikl umjesto automobil	0	1	2	3	4	5
učestalije koristim javni prijevoz	0	1	2	3	4	5
dijelim taksi s drugom osobom	0	1	2	3	4	5
izbjegavam proizvodnju smeća	0	1	2	3	4	5
čistim plaže/rijeke/planine nakon aktivnosti na otvorenom	0	1	2	3	4	5

sadim drveće	0	1	2	3	4	5
zagovaram pokrete za zaštitu prirode	0	1	2	3	4	5

2. Procijenite koji aspekti rada budućega odgajatelja mogu biti prepreka ili nedostatak u praksi odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u predškolskim ustanovama / vrtićima? Molimo vas da u skladu sa svojom procjenom ZAOKRUŽITE SAMO JEDAN BROJ U REDU.

Smatram da prepreke ili nedostaci odgoju i obrazovanju za održivi razvoj u praksi rada vrtića / predškolskih ustanova može biti / mogu biti:

	Ne znam (nije mi poznato)	Apsolutno se NE slažem	Uglavnom se NE slažem	Slažem se i ne slažem se	Uglavnom se slažem	Apsolutno se ne slažem
odgajateljevo nerazumijevanje koncepta i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj	0	1	2	3	4	5
odgajateljev nedostatak pedagoškoga znanja	0	1	2	3	4	5
nedostatak materijala za poučavanje i učenje odgoja i obrazovanja za	0	1	2	3	4	5

održivi razvoj unutar skupine						
nezainteresirano st roditelja za poučavanje o održivome razvoju	0	1	2	3	4	5
nezainteresirano st ravnatelja za poučavanje o održivome razvoju	0	1	2	3	4	5
proširivanje obuke odgajatelja	0	1	2	3	4	5
nadopuna odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u kurikulum	0	1	2	3	4	5
uključivanje obiteljske i lokalne zajednice u odgoj i obrazovanje za održivi razvoj	0	1	2	3	4	5

Zahvaljujem na suradnji i vremenu!